

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών**

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης

ΠΜΣ Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Θέμα

«Η συμβολή του ΟΗΕ στη διαδικασία οικοδόμησης κράτους.
Η περίπτωση του Κοσσόβου»

Καθηγήτρια:

Αντωνία Ζερβάκη

Σύνταξη εργασίας:

Ιωάννα Βασιλοπούλου

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2019

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

1)

2)

3)

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνησή της αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν από το Διαδίκτυο.

Σε κάθε περίπτωση, αναληθούς ή ανακριβούς δήλωσης, υπόκειμαι στις συνέπειες που προβλέπονται στον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος καθώς και στις διατάξεις που προβλέπει η Ελληνική και Κοινοτική Νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η ΔΗΛΟΥΣΑ

Περιεχόμενα

	Σελίδα
Συντομογραφίες.....	4
Κατάλογος Παραρτημάτων.....	5
Σύνοψη.....	6
Εισαγωγή.....	7
Μέρος Α' – Εννοιολογικές προσεγγίσεις	
	10
1.1 Η έννοια της οικοδόμησης κράτους.....	11
α. Η προέλευση του σύγχρονου κράτους.....	11
β. Οικοδόμηση Κράτους και φιλελεύθερος διεθνισμός.....	12
1.2 Η διεθνής διοίκηση εδαφών.....	18
1.3 Η προσέγγιση του Τίλλυ και η εφαρμογή της στην περίπτωση του Κοσόβου.....	23
Μέρος Β' Η περίπτωση του Κοσόβου	
	27
2.1 Η έξαρση του εθνικισμού στο Κοσσυφοπέδιο.....	28
2.2 Το Κόσσοβο υπό την διοίκηση του ΟΗΕ.....	34
α. Τα χαρακτηριστικά της μεταβατικής διοίκησης (UNMIK).....	34
β. Η διεθνής διοίκηση υπό το πρίσμα των κριτηρίων του Τίλλυ.....	37
γ. Οι διαπραγματεύσεις Μάρτι Αχτισάρι.....	38
δ. 2013 – Η πρώτη συμφωνία με την διαμεσολάβηση της Ε.Ε.....	40
2.3 Τρέχουσα κατάσταση.....	43
α. Η έκθεση της Freedom House.....	43
Συμπεράσματα.....	50
Βιβλιογραφία.....	53
Παραρτήματα.....	58

Συντομογραφίες

EULEX	<i>European Union Rule of Law Mission in Kosovo</i>
FRY	<i>Federal Republic of Yugoslavia</i>
KFOR	<i>Kosovo Force</i>
KLA	<i>Kosovo Liberation Army</i>
LDK	<i>Democratic League of Kosovo</i>
MIURSO	<i>United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara</i>
OSCE	<i>Organization for Security and Co-operation in Europe</i>
PDK	<i>Democratic Party of Kosovo</i>
PGK	<i>Provisional Government of Kosovo</i>
UNHCR	<i>UN Refugee Agency</i>
UNMIK	<i>United Nations Interim Administration Mission in Kosovo</i>
UNOSOM	<i>United Nations Operation in Somalia</i>
UNTAC	<i>United Nations Transitional Authority in Cambodia</i>
UNTAES	<i>United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia</i>
UNTAET	<i>United Nations Transitional Administration in East Timor</i>
UNTEA	<i>United Nations Temporary Executive Authority</i>
Δ.Δ.	<i>Διεθνές Δικαστήριο</i>
MOB	<i>Μέσος Όρος Βαθμολογίας</i>
ΟΑΣΕ	<i>Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη</i>

Κατάλογος Παραρτημάτων

	ΤΙΤΛΟΣ	<i>Σελίδα</i>
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I</i>	<i>Strategic Peace building Paths</i>	<i>57</i>
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II</i>	<i>Διεθνής Αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου.....</i>	<i>58</i>
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III</i>	<i>Τα αποτελέσματα της κοινωνικής έρευνας της Freedom House (πίνακες – σχόλια).....</i>	<i>59</i>

Σύνοψη

Η εργασία εξετάζει τη διαδικασία οικοδόμησης κράτους στην μεταψυχροπολεμική εποχή σύμφωνα με τις αρχές του φιλελεύθερου διεθνισμού. Συγκεκριμένα εξετάζεται η συμβολή του Ο.Η.Ε. στη διαδικασία οικοδόμησης δημοκρατικών θεσμών στην περιοχή του Κοσόβου μετά το 1999 και τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Το Κόσοβο αποτελεί σήμερα μια νέα ανεξάρτητη κρατική οντότητα η οποία βρίσκεται ακόμη υπό διεθνή επιτήρηση χωρίς να έχει κερδίσει πλήρη διεθνή αναγνώριση. Σύμφωνα με την θεωρία του Τσαρλς Τίλλυ περί Δημοκρατίας το Κόσοβο βρίσκεται στη διαδικασία οικοδόμησης εκείνων των σχέσεων με τους πολίτες του που διέπονται από ευρεία, ισότιμη και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση. Πρόκειται για εκείνες τις πολιτικές μεταβολές που θα ρυθμίσουν τις σχέσεις ανάμεσα στο δημόσιο βίο και την κατηγορική ανισότητα, τα διαπροσωπικά δίκτυα εμπιστοσύνης και τα κέντρα εξουσίας. Τα εμπειρικά δεδομένα εξετάζονται υπό το σαφές μεν αλλά περιορισμένο θεωρητικό πρίσμα της θεωρίας του Τσαρλς Τίλλυ περί Δημοκρατίας και επαληθεύονται από την κοινωνική έρευνα της Freedom House.

Λέξεις κλειδιά : Οικοδόμηση κράτους, Κόσοβο, Ο.Η.Ε., Εκδημοκρατισμός

Εισαγωγή

Η διεθνής τάξη που άρχισε να διαμορφώνεται μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου σύμφωνα με τις αρχές του φιλελεύθερου διεθνισμού, καθιέρωσε σταδιακά εκτός από την ανοικτή οικονομία της αγοράς, τους πολυεθνικούς θεσμούς και την θεσμοποιημένη συνεργασία σε θέματα ασφάλειας και την διακυβέρνηση στη βάση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι περισσότερες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης προχώρησαν σε μια σειρά μεταρρυθμίσεων προκειμένου να ευθυγραμμιστούν με τις δυτικές φιλελεύθερες δημοκρατικές αξίες, να ενσωματωθούν στην παγκόσμια οικονομία και να συμμετέχουν σε νέα πλέον βάση στους διεθνείς οργανισμούς σε οικουμενικό και περιφερειακό επίπεδο.

Η μετάβαση αυτή ωστόσο δεν υπήρξε πάντα εύκολη και σε πολλές περιπτώσεις παραμένει ατελής, ειδικά στα κράτη εκείνα που στερούνταν την πολιτική και οικονομική κουλτούρα και τους θεσμούς, που θα τους εξασφάλιζε την ομαλή μετάβαση στη νέα πραγματικότητα. Επιπλέον, η έξαρση του εθνικισμού, η βία, η ανομία και η διαφθορά ως πρακτικές που επικράτησαν σε πολλές περιοχές μεταξύ των οποίων και στην πρώην Γιουγκοσλαβία -και συχνά η σύνδεσή τους με την τρομοκρατία-, κατέστησαν επιτακτική την ενεργοποίηση της διεθνούς κοινότητας μέσω των διεθνών οργανισμών (αλλά και μονομερώς σε κάποιες περιπτώσεις, γεγονός που απασχόλησε ιδιαίτερα την πολιτική και ακαδημαϊκή συζήτηση γύρω από την μετάβαση των εν λόγω περιοχών στην μεταψυχροπολεμική τάξη πραγμάτων). Η διαχείριση των συγκεκριμένων καταστάσεων συμπίπτει με την ολοκληρωμένη θεώρηση των ζητημάτων που άπτονταν της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας στην μεταψυχροπολεμική εποχή από τα Ηνωμένα Έθνη και, συγκεκριμένα τις διαδικασίες που αποτυπώθηκαν στον Οδηγό για την Ειρήνη του 1992: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση της ειρήνης, διατήρηση της ειρήνης και οικοδόμηση της ειρήνης.

¹ Ikenberry John (2018) *“The end of liberal international order”* *International Affairs*, Volume 94, Issue 1, 1 January 2018, Pages 7–23, Διαθέσιμο στο <https://academic.oup.com/ia/article/94/1/7/4762691>
Τελευταία αναζήτηση: 5/3/2019

Η οικοδόμηση της ειρήνης περιλαμβάνει την δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα αποτρέψουν μια κοινωνία που έχει βιώσει μια σύγκρουση από το να επιστρέψει στο συγκρουσιακό παρελθόν της και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δράσεων: τις δράσεις που αφορούν τα παραδοσιακά ζητήματα ασφάλειας, τις ενέργειες που σχετίζονται με την τόνωση των αναπτυξιακών προοπτικών της εν λόγω περιοχής και, τέλος, την οικοδόμηση κράτους που περιλαμβάνει την συγκρότηση ή/και την ενίσχυση των κρατικών θεσμών που θα διασφαλίσουν την ορθή διακυβέρνηση και την ειρηνική συμβίωση μακροχρόνια.

Η παρούσα εργασία θα εξετάσει μια πτυχή της οικοδόμησης της ειρήνης, την διαδικασία οικοδόμησης κράτους στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης και πιο συγκεκριμένα στην περίπτωση του Κοσόβου. Πρόκειται για μια ενδιαφέρουσα εφαρμογή οικοδόμησης κράτους από το μηδέν σε μια περιοχή που η πλειονότητα του πληθυσμού της επεδίωξε την ανεξαρτησία της από την πρώην Γιουγκοσλαβία και επιχείρησε, με την συνδρομή της διεθνούς κοινότητας, να συγκροτήσει θεσμούς ενός σύγχρονου δημοκρατικού κράτους, μολοντί η προσδοκία καθώς και η πορεία προς την ανεξαρτησία συνάντησε σημαντικές αντιδράσεις. Σήμερα το Κόσοβο έχει γίνει δεκτό σε πλήθος διεθνών οργανισμών όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή² κ.α. και αναγνωρίζεται από περισσότερα των εκατό κρατών διεθνώς.³ Η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου, ως απόρροια των διαδικασιών οικοδόμησης κράτους που έλαβαν χώρα στο Κόσοβο στο πλαίσιο της διεθνούς διοίκησης από τα Ηνωμένα Έθνη, έχει δημιουργήσει έντονες αντιδράσεις από μια μερίδα κρατών και συναντά σθεναρή αντίσταση από τη Σερβία η οποία με πλήθος διπλωματικών ενεργειών έχει κατορθώσει μέχρι σήμερα την άρση της αναγνώρισης του Κοσόβου από δεκαπέντε χώρες⁴.

² Κουγιάννου Αγγελική (2014) «*Οδοιπορικό της Huffpost Greece : Μύθοι και αλήθειες για το Κόσοβο. Ή όσα δεν γνωρίζετε*» Διαθέσιμο στο : https://www.huffingtonpost.gr/2014/12/14/odoiporiko-kosovo-muthoi_n_6320622.html Τελευταία αναζήτηση : 26/08/2019

³ Εντούτοις, ο αριθμός αυτός είναι πολύ μικρότερος των δύο τρίτων, που απαιτούνται για να γίνει μέλος του Ο.Η.Ε., ενώ εξακολουθεί να υφίσταται ο σκόπελος του βέτο από τη Ρωσία στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Μποζανίνου Τάνια (2017) «*Κόσοβο: Το κόστος της μη αναγνώρισης*» ΤΑ ΝΕΑ Online. Διαθέσιμο στο : <https://www.tanea.gr/2017/11/18/world/kosobo-to-kostos-tis-mi-anagnwrisis/> Τελευταία αναζήτηση 26/08/2019

⁴ Sputnik Ελλάδα (2019). «*Στις 15 οι χώρες που ανακαλούν την αναγνώριση του Κοσόβου*» Διαθέσιμο στο : <https://sputniknews.gr/kosmos/201908164267385-xwres-anakaloyn-anagnwrisis-kosovoy/> Τελευταία αναζήτηση 26/08/2019

Η παρουσία της διεθνούς διοίκησης (UNMIK) συνεχίζεται στο Κόσοβο, η φυσιολογία της οποίας έχει δεχθεί ισχυρή κριτική και έχει δώσει το έναυσμα για μια πλούσια συζήτηση στους κόλπους των ερευνητών. Στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει την συμβολή του Ο.Η.Ε. στην διαδικασία οικοδόμησης δημοκρατικών θεσμών στην περιοχή του Κοσόβου μετά το 1999 υπό το πρίσμα της θεωρίας του Τσαρλς Τίλλυ

Η εργασία έχει δομηθεί σε δύο ενότητες. Στην πρώτη θα παρουσιαστεί το θεωρητικό πλαίσιο των εννοιών της οικοδόμησης κράτους και της διαδικασίας εκδημοκρατισμού εντός του πλαισίου της διεθνούς διοίκησης εδαφών καθώς οι βασικές παράμετροι της προσέγγισης του Τίλλυ. Στην δεύτερη ενότητα θα εξεταστεί η περίπτωση του Κοσόβου, από την χρονική στιγμή της κατάρρευσης του κομμουνισμού και της διάλυσης της πρώην Γιουγκοσλαβίας ως σήμερα. Τα εμπειρικά δεδομένα θα εξεταστούν υπό το σαφές μεν αλλά περιορισμένο πρίσμα της θεωρίας του Τσαρλς Τίλλυ περί δημοκρατίας και θα επαληθευτούν από τα αποτελέσματα της κοινωνικής έρευνας της ανεξάρτητης οργάνωσης Freedom House.⁵

⁵ Η Freedom House είναι μια ανεξάρτητη διεθνής οργάνωση που ιδρύθηκε στις ΗΠΑ το 1941 με στόχο την προώθηση της ελευθερίας και της δημοκρατίας σε όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με τις τελευταίες μετρήσεις της οργάνωσης (2018) περισσότερο από το ένα τρίτο του πληθυσμού του πλανήτη περίπου 2,5 δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν σήμερα σε μη δημοκρατικά και όχι ελεύθερα καθεστώτα. [Βλέπε : Freedom House <https://freedomhouse.org/about-us> Τελευταία αναζήτηση 14/9/2019]

Μέρος Α' Εννοιολογικές προσεγγίσεις

1.1 Η έννοια της οικοδόμησης κράτους.

a. Η προέλευση του σύγχρονου κράτους

Ο τρόπος οργάνωσης των ανθρώπινων κοινωνιών σε κράτη αποτελεί σήμερα μια παγκόσμια αδιαπραγμάτευτη πραγματικότητα, η οποία όμως απουσίαζε όχι μόνο ως αντικειμενική υπόσταση αλλά και ως όραμα από το μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας. Σήμερα, η μελέτη του κράτους, η ανάλυση της θεσμικής του οργάνωσης και η σωστή λειτουργία του αποτελούν αντικείμενο έρευνας στο πεδίο των πολιτικών και κοινωνικών επιστημών καθώς η κρατική εξουσία συνδέεται με σχεδόν κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα.

Το σύγχρονο κράτος είναι το προϊόν πολλών ιστορικών μεταβολών από την εποχή του μεσαίωνα και εντεύθεν. Η γενέθλια εστία του είναι η Δυτική Ευρώπη, όπου μια σειρά από ενδογενείς αλλαγές έλαβε χώρα για λόγους που έχουν να κάνουν με τις εν λόγω κοινωνίες και συνδέθηκαν με την είσοδο στην νεωτερικότητα αποκλείοντας οποιαδήποτε επιστροφή στο παρελθόν⁶.

Δεν ήταν όμως μόνο η διοικητική οργάνωση που γέννησε το σύγχρονο νεωτερικό κράτος. Η έννοια της οριοθετημένης εδαφικής κυριαρχίας που χαρακτηρίζει τα κράτη της νεωτερικότητας, αποδίδεται στις επιτυχημένες ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις που διεξήχθησαν το 1648, που συνέβαλαν στην λεγόμενη «Ειρήνη της Βεστφαλίας» η οποία αναγνώρισε το κράτος ως τον κύριο δρώντα στις εσωτερικές και τις διεθνείς υποθέσεις και προσδιόρισε την κυριαρχία με όρους εδαφικούς εντός των οποίων το κράτος ασκεί εξουσία επί όλων όσων ζουν εκεί⁷. Μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα είχαν διαμορφωθεί σταδιακά πολλά από εκείνα τα χαρακτηριστικά της διοικητικής δομής και της εδαφικής κυριαρχίας του κράτους που απαντώνται και στα σημερινά κράτη.

Την ίδια εποχή στην Δυτική Ευρώπη άρχισε να αναπτύσσεται και η ιδεολογία του εθνικισμού, η οποία εξαπλώθηκε ραγδαία μέσα σε λιγότερο από δύο αιώνες σε ολόκληρη την υφήλιο και οι δυνάμεις της οποίας σχετίζονται στενά με τη διαμόρφωση των εθνικών κρατών εντός συγκεκριμένων εδαφικών ορίων. Σύμφωνα

⁶ Λέκκας Παντελής (2012) «**Αφαίρεση και Εμπειρία**» (σελ. 134-159) Επιστημονικές Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ, Αθήνα

⁷ Heywood Andrew (2013) "**Politics**" (σελ. 379) Fourth edition Palgrave Macmillan UK

με τον ορισμό που δίνει ο Π. Λέκκας⁸ «[ε]ίναι εκείνη η σύγχρονη ιδεολογία που αναγορεύει το έθνος σε κυρίαρχο κριτήριο πολιτικής διαίρεσης και άρα νομιμοποιεί την οργάνωση του κόσμου σε εθνικά κράτη».

Κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα σημειώθηκε ο σταδιακός εκδημοκρατισμός των Δυτικών κρατών και ο προοδευτικά αυξανόμενος κρατικός παρεμβατισμός σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα με την περαιτέρω αύξηση των θεσμικών σχέσεων μεταξύ του κράτους και των πολιτών. Βέβαια αυτή η αργή μεταβολή δεν λάμβανε χώρα με τον ίδιο ρυθμό, τον ίδιο τρόπο και στους ίδιους τομείς σε όλη την Ευρώπη. Κάθε περιοχή ακολουθούσε το δικό της μονοπάτι το οποίο είχαν χαράξει οι μοναδικές της καταβολές που όρισαν την διαφορετική της μοίρα⁹. Η εξέλιξη που σημειωνόταν π.χ. στην Αγγλία και τη Γαλλία πόρρω απείχε από εκείνη της Ανατολικής Ευρώπης, η οποία λειτουργούσε με μια χρονικότητα τελείως διαφορετική ως προς τις προηγούμενες, ενώ οι πολιτικές που ακολούθησε και η οργάνωσή της που διέφερε δραστικά, οδήγησε στο διπολικό σύστημα που κυριάρχησε κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα.

Μεγάλη μερίδα κρατών στην Ευρωπαϊκή ήπειρο μετασηματίστηκαν με βίαιο και αιματηρό τρόπο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου το 1991 και την κατάρρευση των κρατικών μηχανισμών σε πολλά μετακομμουνιστικά κράτη. Ειδικά στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων η έξαρση του εθνικισμού και οι επακόλουθες εξεγέρσεις είχαν ως αποτέλεσμα την διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και την εμφάνιση νέων κρατών, στην πλειονότητά τους εθνοτικά ομοιογενών (με την εξαίρεση της Βοσνίας), αλλά και την ανάδυση διεκδικήσεων εθνοτικών ομάδων για την δημιουργία νέων κρατών όπως στην περίπτωση του Κοσόβου.

β. Οικοδόμηση Κράτους και φιλελεύθερος διεθνισμός

Τα στάδια εξέλιξης που περιγράφηκαν με συντομία στην ιστορική αναδρομή δείχνουν πως η μορφή των σύγχρονων κρατών εξελίχθηκε αργά στο πέρασμα πολλών αιώνων μέσω ενδογενών διαδικασιών. Η αποκρυστάλλωση της έννοιας του κράτους στο

⁸ Λέκκας Ε. Παντελής (2011) «*Το παιχνίδι με το χρόνο. Εθνικισμός και νεωτερικότητα*» Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

⁹ Mary Fulbrook – Theda Skocpol (1999) «*Μονοπάτια της μοίρας : Η Ιστορική Κοινωνιολογία του Πέρρυ Άντερσον*» στο Theda Skocpol «*Ιστορική Κοινωνιολογία. Όραμα και μέθοδος*» Επιστημονική Επιμέλεια: Παντελής Ε. Λέκκας Εκδόσεις Κατάρτι, Αθήνα.

διεθνές δίκαιο¹⁰, στην οποία κωδικοποιείται η έννοια της κυριαρχίας, απαντάται στη Σύμβαση του Μοντεβιδέο «Περί των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Κρατών» (1933), στο Άρθρο 1 της οποίας δίδεται ο ακριβής ορισμός ενός κράτους: «*Το κράτος ως πρόσωπο διεθνούς δικαίου πρέπει να πληροί τις εξής προϋποθέσεις: (α) μόνιμο πληθυσμό, (β) ορισμένη επικράτεια, (γ) κυβέρνηση και (δ) την ικανότητα να συνάπτει ξεκινήσει σχέσεις με άλλα κράτη*»¹¹. Στο πλαίσιο της πολιτικής επιστήμης, υπάρχουν διαφορετικοί ορισμοί για το κράτος που εκκινούν από τον εν λόγω ορισμό, φωτίζουν ωστόσο διαφορετικές πτυχές της κρατικής υπόστασης. Για τον Andrew Heywood «*Το κράτος είναι ένας πολιτικός σύνδεσμος με αναγνωρισμένη κυριαρχία και δικαιοδοσία εντός καθορισμένων εδαφικών ορίων που ασκεί την εξουσία του μέσα από διάφορους μόνιμους θεσμούς*», ενώ για τον Max Weber το κράτος ορίζεται μέσω του μονοπωλίου του στα μέσα «νόμιμης βίας»¹². Ο Τσαρλς Τίλλυ ορίζει το κράτος ως «*[ε]κείνη την οργάνωση η οποία ασκεί το μονοπώλιο της νόμιμης βίας μέσα σε δεδομένη εδαφική επικράτεια, η οποία κυριαρχεί έναντι των όλων των άλλων οργανώσεων που μπορεί να υπάρχουν μέσα σ' αυτήν την επικράτεια και η οποία αναγνωρίζεται ως κυρίαρχη μορφή οργάνωσης, τόσο από τις άλλες οργανώσεις εντός της επικράτειας όσο και από άλλα κυρίαρχα κράτη*»¹³.

Σήμερα ωστόσο η πρόσληψη του κράτους είναι συνηθισμένη με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και δομές και φυσικά δεν υπάρχει χρόνος αργής ενδογενούς μετεξέλιξης ειδικά στις περιπτώσεις κρατών που γεννιούνται μετά από συγκρούσεις ή διάλυση μεγαλύτερων οντοτήτων όπως συνέβη στην περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας ή της Σοβιετικής Ένωσης. Έτσι, στα τέλη του 20ου αιώνα η διεθνής κοινότητα¹⁴ κλήθηκε να υποστηρίξει ένα από τα πλέον φιλόδοξα και πρωτόγνωρα εγχειρήματα: την οικοδόμηση κράτους μέσα στον κύκλο των διεργασιών οικοδόμησης ειρήνης στην κατεστραμμένη από τον εμφύλιο πόλεμο περιοχή του Κοσόβου.

¹⁰ Heywood Andrew (2013) “*Politics*” (σελ. 57-58) Fourth edition Palgrave Macmillan UK

¹¹ Σύμβαση του Μοντεβιδέο «*Περί των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Κρατών*» Διαθέσιμο στο : <https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf> Τελευταία αναζήτηση : 14/9/2019

¹² Heywood Andrew (2013) “*Politics*” (σελ. 57-58) Fourth edition Palgrave Macmillan UK

¹³ Τίλλυ Τσαρλς. (2007) “*Δημοκρατία*”. (Σελ. 21) [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg

¹⁴ Με τον όρο «διεθνής κοινότητα» στην παρούσα εργασία δεν νοείται το σύνολο των διεθνών δρώντων στην περιοχή του Κοσόβου, αλλά ο ΟΗΕ ως διεθνής οργανισμός αποτελούμενος σήμερα από 193 κράτη μέλη.

Η έννοια της οικοδόμησης ειρήνης αναδύθηκε με συστηματικό τρόπο στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών το 1992 μετά την αναφορά του Γενικού Γραμματέα Boutros Boutros Ghali «An Agenda for Peace»¹⁵, αναφορικά με τα συγκεκριμένα βήματα που ο Οργανισμός οφείλει να ακολουθήσει προκειμένου να προάγει την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια στο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον. Οι θεμελιώδεις διαστάσεις της διαδικασίας οικοδόμησης ειρήνης όπως περιγράφονται από τον John Paul Lederach περιλαμβάνουν μια σειρά από αλληλένδετα στάδια τα οποία αποτυπώνονται σχηματικά σε ένα κύκλο στρατηγικής δράσης¹⁶. Σύμφωνα με αυτόν η οικοδόμηση της ειρήνης δεν είναι απλά το τέλος μιας σύγκρουσης και η υπογραφή μιας συνθήκης ειρήνης. Η οικοδόμηση της ειρήνης νοείται ως μια ολιστική έννοια που περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα συσχετιζόμενων λειτουργιών πριν και μετά την ειρήνευση. Αρχικά θα πρέπει να οδηγηθούν τα συγκρουόμενα μέρη σε παύση των συγκρούσεων και αφοπλισμό και κοινωνική επανένταξη των μαχητών οι οποίες δεν θα επιτρέψουν ποτέ να επιστρέψουν στο συγκρουσιακό παρελθόν¹⁷. Στην συνέχεια, απαιτείται συνδρομή στην οικοδόμηση βασικών κρατικών λειτουργιών οι οποίες θα εξασφαλίσουν τη νομιμοποίηση του κράτους απέναντι στους πολίτες του και τη διεθνή κοινότητα. Τέλος, ακολουθούν όλες εκείνες οι προσπάθειες που θα οδηγήσουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, κοινωνική δικαιοσύνη και συμφιλίωση, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ίσες ευκαιρίες για όλους. Είναι προφανές πως δεν πρόκειται για μια στιγμιαία κατάσταση, αλλά μια δυναμική κοινωνική κατασκευή που απαιτεί χρόνο, ενέργεια και αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων για να ολοκληρωθεί ένα στέρεο οικοδόμημα που θα αντέξει στο χρόνο και στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις. Συνεπώς, όπως συμβαίνει με όλα τα οικοδομήματα που αντέχουν στον χρόνο, απαιτούνται τεράστιοι πόροι και μόχθος, προσεκτικός σχεδιασμός, ισχυρή θεμελίωση, επιδέξιος συντονισμός και αξιοποίηση κάθε χρήσιμου υλικού και

¹⁵United Nations. Report of the Secretary General (1992) “*An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping*” Διαθέσιμο στο : <https://digitallibrary.un.org/record/144858>
Τελευταία αναζήτηση : 1/6/2019

¹⁶Παράρτημα Ι. University of Notre Dame. Kroc Institute for International Peace Studies. “*Strategic Peacebuilding Pathways (Wheel)*” Διαθέσιμο στο : <https://kroc.nd.edu/alumni/strategic-peacebuilding-pathways/> Τελευταία αναζήτηση : 25/5/2019

¹⁷ Ζερβάκη Αντωνία (2018) «*Πολιτισμός και βιωσιμότητα: μια ακόμη πρόκληση για τα Ηνωμένα Έθνη;*» στο «*Τα Ηνωμένα Έθνη και οι νέες προκλήσεις στο διεθνές στερέωμα. Διεθνής Ειρήνη και Ασφάλεια, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη*» Χαριτίνη Δίπλα [Επιμέλεια] Εκδ. Σάκκουλας Α.Ε.

κοινωνικού πόρου σε βάθος χρόνου¹⁸. Περαιτέρω δε, όπως είναι εύκολα αντιληπτό, κάθε περίπτωση αποτελεί και μια ξεχωριστή πρόκληση με ιδιαίτερα και μοναδικά χαρακτηριστικά. Αυτό εξηγεί το λόγο για τον οποίο η θεσμοθέτηση της οικοδόμησης ειρήνης παραμένει ένας σχετικά ασαφής στόχος σε πλήρες επιχειρησιακό επίπεδο.

Η οικοδόμηση κράτους είναι εκείνη η πτυχή της διαδικασίας οικοδόμησης ειρήνης η οποία επιδιώκει την βελτίωση της κρατικής ικανότητας σε τέτοιο βαθμό που θα εγγυάται την ασφάλεια και ανάπτυξη μακροπρόθεσμα. Η κρατική ικανότητα που θα εξασφαλίζει την ειρηνική συνύπαρξη και την λειτουργία δημοκρατικών θεσμών διακυβέρνησης που θα οδηγήσουν σε συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης και ευημερίας την κοινωνία. Σήμερα η οικοδόμηση κράτους ειδικά στις περιπτώσεις ευάλωτων ή αδύναμων ή ακόμη και αμφισβητούμενων κρατών όπως αυτή του Κοσόβου προϋποθέτουν την σύμπραξη τόσο ενδογενών παραγόντων όσο και την επέμβαση και συνδρομή της διεθνούς κοινότητας είτε μέσω της στρατιωτικής ισχύος ή/και μέσω της διαβούλευσης και της πειθούς¹⁹. Πρόκειται δηλαδή, για το συνδυασμό εσωτερικών και εξωτερικών ή διεθνών προσπαθειών να διαμορφωθούν και να ισχυροποιηθούν οι ενδογενείς διαδικασίες που θα εδραιώσουν την κρατική εξουσία. Η διεθνής βοήθεια συνίσταται στην παροχή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας η οποία θα θεμελιώσει κρατικές δομές ευθυγραμμισμένες με τα πρότυπα δημοκρατικής διακυβέρνησης, κράτους δικαίου και οικονομίας της αγοράς.

Η αφετηρία ωστόσο είναι διαφορετική σε κάθε περίπτωση. Ο Timothy Sisk διακρίνει διαφορετικές αφετηρίες οικοδόμησης κράτους που προκύπτουν από την εμπειρική ανάλυση κρατών που προέκυψαν μετά από εμφύλιες συγκρούσεις και πολέμους²⁰.

(α) οικοδόμηση κράτους από το μηδέν: δημιουργία ενός νέου κράτους σε εδάφη που προηγουμένως οι κρατικοί θεσμοί και οι διαδικασίες βρίσκονταν αποτελούσαν μέρος του κρατικού μηχανισμού ενός άλλου κράτους και απουσιάζουν πλήρως μετά το τέλος των συγκρούσεων, όπως στο Κόσοβο ή στο Ανατολικό Τιμόρ.

¹⁸ Lederach John Paul (1999) *“Building Peace: sustainable reconciliation in divided societies”* United States Institute of Peace, Washington, D.C.

¹⁹ Sisk D. Timothy (2013) *“Statebuilding. Consolidating Peace after Civil War”* Polity Press Cambridge UK

²⁰ Στο ίδιο (σελ. 64 – 77)

(β) περιπτώσεις όπου η οικοδόμηση κράτους έρχεται να ενισχύσει τις κατεστραμμένες κρατικές δομές. Πρόκειται για περιπτώσεις όπου υφίστανται προηγούμενες λειτουργικές μονάδες διοίκησης και εξουσίας όπως υπουργεία ή αστυνομικές δυνάμεις, αλλά έχουν αποδυναμωθεί εξαιτίας των συγκρούσεων. Τέτοιες περιπτώσεις είναι το Αφγανιστάν, η Δημοκρατία του Κονγκό ή η Σομαλία.

(γ) οικοδόμηση κράτους στο οποίο συνεχίζουν να υφίστανται κοινωνικές διαφορές και συγκρούσεις οι οποίες περιορίζουν την αποτελεσματικότητα του κράτους, ενώ η διακυβέρνηση θεμελιώνεται στην κατανομή της εξουσίας, όπως συνέβη στην Βοσνία ή το Μπουρούντι.

(δ) περιπτώσεις μόνο μερικής οικοδόμησης κράτους, όπως στην Παλαιστίνη, όπου η κρατική υπόσταση αμφισβητείται λόγω της απουσίας συνολικής ειρηνευτικής συμφωνίας και καθολικής εξωτερικής αναγνώρισης. Σε αυτήν την κατηγορία εμπίπτει και πάλι το Κόσοβο καθώς δεν έχει ακόμη κερδίσει συνολική διεθνή αναγνώριση.

Οι παραπάνω περιπτώσεις, δεν αποτελούν επ' ουδενί λόγο λεπτομερή και εξαντλητικό κατάλογο περιπτώσεων αλλά είναι ενδεικτικές προκειμένου να καταδειχθεί η ελαστικότητα της έννοιας της οικοδόμησης κράτους και το γεγονός ότι δεν υφίστανται λύσεις πακέτο "state in a box"²¹. Παρ' όλα αυτά, το κοινό σημείο κάθε ξεχωριστής περίπτωσης είναι ο στόχος. Κι αυτός δεν είναι άλλος από την εμπέδωση των αξιών του φιλελεύθερου διεθνισμού και τη μετάβαση από τον αυταρχισμό στη δημοκρατία, από τον σοσιαλισμό στον καπιταλισμό και από το καθεστώς συγκρούσεων, ανατροπής και κρατικής διάλυσης σε καθεστώς ειρήνης και κρατικής σταθερότητας²². Οι αξίες του φιλελεύθερου διεθνισμού καθοδηγούν τη δράση της διεθνούς κοινότητας στην προσπάθεια οικοδόμησης κράτους επειδή το κεντρικό δόγμα αυτής της προσέγγισης είναι η πεποίθηση ότι το πιο ασφαλές θεμέλιο για την ειρήνη, τόσο εντός όσο και μεταξύ των κρατών, είναι η φιλελεύθερη δημοκρατική πολιτεία και μια οικονομία προσανατολισμένη στην αγορά²³. Με τον όρο

²¹ Στο ίδιο σελ. 71

²² Donais, Timothy., (2005). *"The Political Economy of Peacebuilding in Post-Dayton Bosnia"*, (σελ. 4), London and N. York: Routledge Taylor and Francis Group.

²³ Paris Roland (1997) *"Peacebuilding and the Limits of Liberal Internationalism"* (σελ. 56), International Security, Vol. 22, No. 2. Διαθέσιμο στο :

«φιλελεύθερη δημοκρατική πολιτεία» νοείται ένα κράτος που διαθέτει όλα τα πολιτικά θεσμικά όργανα που χαρακτηρίζουν μια αντιπροσωπευτική κυβέρνηση που έχει προκύψει από καθολική ψηφοφορία, ενώ ως "οικονομία προσανατολισμένη στην αγορά" νοείται μια οικονομική τάξη στην οποία τα αγαθά και οι υπηρεσίες παράγονται και διανέμονται κατά κύριο λόγο από περισσότερο ή λιγότερο ανταγωνιστικές επιχειρήσεις που είναι κυρίως ιδιωτικές και επηρεάζονται έντονα από τις τιμές της αγοράς και από τον στόχο της κερδοφορίας²⁴. Συνεπώς πρόκειται στην πραγματικότητα για ένα εξαιρετικά απαιτητικό εγχείρημα κοινωνικής αρχιτεκτονικής που στοχεύει στην ειρήνευση μέσω του πολιτικού και οικονομικού φιλελευθερισμού.

https://www.jstor.org/stable/2539367?seq=1#page_scan_tab_contents Τελευταία αναζήτηση : 07/06/2019

²⁴ Dahl A. Robert (1996) *"Equality versus Inequality"* PS: Political Science and Politics, Vol. 29, No 4 Διαθέσιμο στο : https://www.jstor.org/stable/420786?seq=1#page_scan_tab_contents Τελευταία αναζήτηση : 07/06/2019

1.2 Η διεθνής διοίκηση εδαφών²⁵

Η διεθνής διοίκηση εδαφών είναι μια πρακτική που έχει μακρά παράδοση στο διεθνές δίκαιο από τον 19ο αιώνα, όταν ομάδες κρατών, συνήθως νικητές μετά από πολέμους, μοιράζονταν διοικητικές εξουσίες επί των περιοχών κατοχής προκειμένου να διευθετήσουν τις διεκδικήσεις τους ή να καθιερώσουν πολυεθνικές ζώνες εξουσίας. Μια τέτοια απόπειρα εδαφικής διεθνοποίησης χρονολογείται από το 1815, όταν η Τελική Πράξη του Συνεδρίου της Βιέννης ανέθεσε στην Αυστρία, την Πρωσία και τη Ρωσία την εξουσία να εποπτεύει τις τοπικές εκτελεστικές και νομοθετικές αρχές της «Ελεύθερης Πόλης της Κρακοβίας» (1815 - 1846) μέσω των Μόνιμων Αντιπροσώπων των Τριών Προστάτιδων Δυνάμεων στην πόλη. Ακολούθησαν και άλλες όπως αυτή στην πόλη της Σαγκάης (1845 -1944) ή εκείνη της διεθνούς ζώνης της Ταγγέρης στο Μαρόκο (1923 – 1957) όπου τέθηκε υπό την διεθνή διοίκηση της Γαλλίας, Ισπανίας, Μεγάλης Βρετανίας και Ιταλίας πριν ανεξαρτητοποιηθεί.

Η θεσμοποίηση της διοίκησης εδαφών στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών και όχι από μια περιορισμένη ομάδα ευρωπαϊκών δυνάμεων, προέκυψε με την ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών²⁶. Με το άρθρο 22 της Σύμβασης της Κοινωνίας των Εθνών θεσπίστηκε το σύστημα των εντολών με στόχο να παρασχεθεί διεθνής επιτηρούμενη προστασία στους λαούς της Μ. Ανατολής, Αφρικής και των νησιών του Ειρηνικού - που προηγουμένως βρίσκονταν υπό τον έλεγχο της Γερμανίας ή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - με τρόπο που θα απέκλειε την εκμετάλλευση των ντόπιων πληθυσμών και θα ενίσχυε την ευημερία και την ανάπτυξή τους.²⁷ Έτσι ξεκίνησε η 15ετής εντολή διοίκησης του Σάαρ στη Γερμανία το 1920, της Κολομβιανής πόλης Λετίσια μεταξύ 1933 και 1934 καθώς και της Ελεύθερης Πόλης του Ντάντσιχ της σημερινής Πολωνίας, από το 1920 έως το 1939. Πρόκειται για τις πρώτες απόπειρες θεσμικής διεθνοποίησης της πρακτικής της διοίκησης εδαφών. Εισήγαγαν μια καινοτόμα εννοιολογική και θεσμική προσέγγιση, αφαιρώντας την

²⁵ Stahn Carsten (2008) *“The Law and Practice of International Territorial Administration”* Cambridge University Press - United Kingdom and New York.

²⁶ Η Συνθήκη των Βερσαλλιών είναι η συνθήκη ειρήνης που τερμάτισε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ανάμεσα στις δυνάμεις της Αντάντ και τη Γερμανική Αυτοκρατορία. Υπογράφηκε στις 28 Ιανουαρίου 1919 και τέθηκε σε ισχύ στις 10 Ιανουαρίου 1920.

²⁷ Stahn Carsten (2008) *“The Law and Practice of International Territorial Administration”* (σελ. 73-91) Cambridge University Press - United Kingdom and New York.

εδαφική διοίκηση και διαχείριση της εξουσίας από ένα κυρίαρχο κράτος ή μια ομάδα κρατών και συνδέοντάς τη με την έννοια της άμεσης διοίκησης από και για λογαριασμό ενός ανεξάρτητου διεθνούς θεσμού με διακριτή νομική προσωπικότητα. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η πρακτική αυτή μετεξελίχθηκε - μαζί με τους διεθνείς οργανισμούς - στο Σύστημα Κηδεμονίας των Ηνωμένων Εθνών. Με το σύστημα αυτό η διεθνής κοινότητα στόχευε στην αποτελεσματική διαχείριση της αποαποικιοποίησης με την δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού επιτήρησης των υπό σύσταση νέων κρατικών οντοτήτων ή επιτήρησης της διαδικασίας προσχώρησης εδαφών σε άλλα γειτονικά κράτη.

Αρμοδιότητες ωστόσο που συνδέονταν με τις λειτουργίες της διεθνούς διοίκησης απαντώνται σταδιακά και εκτός συστήματος κηδεμονίας των Ηνωμένων Εθνών στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Η πρώτη τέτοια νέα απόπειρα διεθνούς διοίκησης επιχειρήθηκε από τον Ο.Η.Ε. το 1960 στο Κονγκό (OUNC), ενώ το 1962 η Ολλανδία και η Ινδονησία ζήτησαν από τον ΟΗΕ να εποπτεύσει την μεταφορά του δυτικού μισού της Νέας Γουινέας από την ολλανδική κυριαρχία στην ινδονησιακή μετά από σύντομη μεταβατική διοίκηση των Η.Ε. (UNTEA). Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που χαρακτηρίζουν τις περιπτώσεις αυτές ακολουθήθηκε μια «μεικτή» πρακτική που προανήγγειλε και τον διευρυμένο ρόλο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων σε σχέση με την οικοδόμηση της ειρήνης: τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις με διευρυμένες εντολές.

Στο πλαίσιο αυτό, την δεκαετία του 1990 αναβίωσε η πρακτική της διεθνούς διοίκησης ως τμήμα της διαδικασίας οικοδόμησης της ειρήνης στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων συμπεριλαμβάνοντας στην εντολή τους αρμοδιότητες που αφορούσαν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ειρήνευση, την ασφάλεια, την ανάπτυξη, το κράτους δικαίου και τον εκδημοκρατισμό στα εδάφη της Ναμίμπια (UNTAG - Απρίλιος 1989 – Μάρτιος 1990), της Δυτικής Σαχάρα (MIURSO - Απρίλιος 1991), της Καμπότζης (UNTAC - Φεβρουάριος 1992 – Σεπτέμβριος 1993), της Σομαλίας (UNOSOM II - Μάρτιος 1993 – Μάρτιος 1995), της Ανατολικής Σλαβονίας (UNTAES - Ιανουάριος 1996 – Ιανουάριος 1998), του Κοσόβου (UNMIK - Ιούνιος 1999) και του Ανατολικού Τιμόρ (UNTAET - Οκτώβριος 1999). Οι δύο τελευταίες έχουν

χαρακτηριστεί ως «εντολές χωρίς προηγούμενο»²⁸ αναφορικά με τον αντικειμενικό σκοπό τους και το πεδίο των αρμοδιοτήτων που εντέλλεται ο ευρύς χαρακτήρας τους και συνθέτει εντέλει ένα εξαιρετικά πολύπλοκο εγχείρημα.

Παρά την διεύρυνση της εν λόγω πρακτικής από τα Ηνωμένα Έθνη, θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε εντολή έχει τα δικά της χαρακτηριστικά, τις δικές της δυσκολίες και ιδιαιτερότητες και έτσι μόνο μπορεί να χαρακτηριστεί – μοναδική. Αυτός ίσως είναι και ο λόγος που, παρά τη μακρά ιστορία και εμπειρία της πρακτικής της διεθνούς διοίκησης εδαφών, δεν υπάρχει ένας μόνο ορισμός που να προσδιορίζει με επάρκεια αυτήν την διεθνή νομική κατασκευή. Για τον Carsten Stahn²⁹ : «...[έ]ίναι η άσκηση εξουσίας (εκτελεστικής, νομοθετικής ή δικαστικής) από μια διεθνή οντότητα προς όφελος μιας επικράτειας που τίθεται προσωρινά υπό διεθνή εποπτεία ή συνδρομή.» Με αυτόν τον ορισμό προσπαθεί να συμπεριλάβει τους διαφορετικούς φορείς διοίκησης που μπορεί να εμπλέκονται π.χ. διεθνείς οργανισμοί, ομάδες κρατών κλπ., αλλά και το ξεχωριστό επίπεδο εμπλοκής π.χ. πλήρης διοίκηση ή διοικητική συνδρομή. Ο Daniel Jacob³⁰ ορίζει την διεθνή διοίκηση δίνοντας έμφαση στο στοιχείο του μεταβατικού χαρακτήρα της ως: «...[έ]να ιδιαίτερο τύπο ξένης διακυβέρνησης η οποία έχει τη μορφή στρατιωτικής κατοχής και διεκδικεί το μονοπώλιο της νόμιμης χρήσης βίας και την απόλυτη εξουσία να παίρνει και να εκτελεί συλλογικά δεσμευτικές αποφάσεις για περιορισμένο χρονικό διάστημα και με στόχο την επαν-οικοδόμηση των τοπικών θεσμών αυτοδιοίκησης». Ο ορισμός αυτός ωστόσο επικεντρώνεται στις επιχειρησιακές πτυχές για την διατήρηση της ασφάλειας που σχετίζονται με την χρήση βίας εξαιρώντας την τεχνική βοήθεια από άλλους διεθνείς δρώντες. Περιλαμβάνει επίσης το μονοπώλιο της άσκησης νόμιμης βίας και την αποκλειστικότητα στην λήψη και εκτέλεση αποφάσεων, εξαιρώντας την σταδιακή επανάκτηση αρμοδιοτήτων σε επίπεδο τοπικών θεσμών.

²⁸ Strohmeyer Hansjorg (2001) *“Making Multilateral Interventions Work: The U.N. and the Creation of Transitional Justice Systems in Kosovo and East Timor”*, Fletcher Forum of World Affairs, Vol. 25:2 , σελ. 108 και Yannis Alexandros (2004) *“The UN as Government in Kosovo”* Global Governance 10, σελ 67 Διαθέσιμο στο https://www.jstor.org/stable/27800510?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents Τελευταία αναζήτηση 14/9/2019

²⁹ Stahn Carsten (2008) *“The Law and Practice of International Territorial Administration”* (σελ. 44-45) Cambridge University Press - United Kingdom and New York.

³⁰ Jacob Daniel (2014) *“Justice and Foreign Rule. On International Transitional Administration”* Palgrave Macmillan UK.

Στις περισσότερες περιπτώσεις ωστόσο οι εντολές διεθνούς διοίκησης εδαφών από τον Ο.Η.Ε. μοιράζονται κάποια κοινά χαρακτηριστικά όπως το να καλύψουν το κενό εξουσίας στα πεδία που εντέλλονται, να διευθετήσουν τις εδαφικές διαφορές μεταξύ των συγκρουόμενων μερών και να διευκολύνουν την μεταβίβαση των εδαφών από το ένα κράτος στο άλλο. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις η διεθνής διοίκηση είχε αξιοποιηθεί και ως ένα επιπλέον βήμα στην αποαποικιοποίηση. Όλες αυτές οι λειτουργίες διεξάγονται συμπληρωματικά ή μια προς την άλλη ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε περιοχής. Π.χ. η εντολή διεθνούς διοίκησης του Κοσόβου σχεδιάστηκε τόσο για να φέρει ένα τέλος στις εχθροπραξίες των δύο μερών, όσο και για να καλύψει το εσωτερικό κενό εξουσίας και δομών.

Σε κάθε περίπτωση, η οικοδόμηση της ειρήνης φαίνεται ότι προάγει τον πολιτικό και οικονομικό φιλελευθερισμό. Σε ό,τι αφορά στο πρώτο, η προώθηση του αντιπροσωπευτικού προτύπου διακυβέρνησης συμπίπτει με την χρονική στιγμή εναγκαλισμού της έννοιας από τα ΗΕ. Αυτό συνέβη διότι με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση του Σοβιετικού συνασπισμού μετατοπίστηκε αποφασιστικά η ισορροπία δυνάμεων και απόψεων στον Οργανισμό και άρθηκαν οι επιφυλάξεις - με εξαίρεση ίσως της Κίνας - περί ενασχόλησης με ιδεολογικά φορτισμένα θέματα όπως η προώθηση της δημοκρατίας³¹. Απόδειξη αυτής της αλλαγής στάσης του Οργανισμού αποτελεί το ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης της 17ης Δεκεμβρίου 1991 όπου προχώρησε σε μια πρωτοφανή υποστήριξη των δημοκρατικών αρχών της Δύσης δηλώνοντας ότι οι περιοδικές και γνήσιες εκλογές αποτελούν ένα κρίσιμο παράγοντα αποτελεσματικής διαφύλαξης πολλών ανθρωπίνων δικαιωμάτων³². Στο ίδιο πνεύμα και η τοποθέτηση του Γενικού Γραμματέα Boutros Boutros Ghali, στη Γενική Συνέλευση του Δεκεμβρίου 1996, κατά τη συζήτηση του 41ου θέματος της ημερήσιας διάταξης που αφορούσε στην «Υποστήριξη από το σύστημα των Η.Ε. των προσπαθειών των Κυβερνήσεων να

³¹ Paris Roland (1997) *“Peacebuilding and the Limits of Liberal Internationalism”* (σελ. 60) International Security, Vol. 22, No. 2. Διαθέσιμο στο : https://www.jstor.org/stable/2539367?seq=1#page_scan_tab_contents Τελευταία αναζήτηση : 07/06/2019

³² United Nations General Assembly Resolutions A/RES 46/137 (17 December 1991) *“Enhancing the effectiveness of the principle of periodic and genuine elections”* Διαθέσιμο στο : <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1991/197.pdf> και <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1991/> Τελευταία αναζήτηση : 07/06/2019

προωθήσουν και να εδραιώσουν νέες ή αποκατασταθείσες δημοκρατίες», όπου συνέδεσε την Δυτικού τύπου δημοκρατία με τον στόχο ενός πιο ειρηνικού, ισότιμου και πιο ασφαλούς κόσμου ³³.

Στον τομέα της οικονομίας, η ιδιαίτερη φυσιολογία που προσλαμβάνει η διεθνής διοίκηση εδαφών έχει να κάνει επίσης και με το πολυδιάστατο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, το οποίο αναλύεται τόσο υπό το πρίσμα των οικονομικών μεταβολών που επιφέρει σε μακροοικονομικό επίπεδο και των συναρτώμενων από αυτές κοινωνικών μετασηματισμών, όσο και ως διαδικασία διάβρωσης των εξουσιών του κράτους μέσω της απώλειας ελέγχου των κανόνων ρύθμισης της αγοράς, του παγκόσμιου εμπορίου αλλά και της αποκεντρωμένης διεθνούς νομοθεσίας³⁴. Εντούτοις, παρά το γεγονός ότι εγείρονται ορισμένες αμφιβολίες και επιφυλάξεις αναφορικά με την πρακτική της διεθνούς διοίκησης ως διαδικασία εξωτερικής επιβολής των αποφάσεων που απειλεί τοπικές κοινωνικές αξίες, πολιτισμούς και παραδόσεις, τα περισσότερα κράτη επιδιώκουν τελικά την ενσωμάτωσή τους στην φιλελεύθερη διεθνή τάξη. Αυτή ακριβώς τη νέα διάσταση του κράτους και των λειτουργιών του στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον φαίνεται -μέσα από την πρακτική- να υποστηρίζει πλέον η διαδικασία διεθνούς διοίκησης εδαφών του Ο.Η.Ε. και η συνακόλουθη οικοδόμηση κράτους.

Τα πράγματα ωστόσο δεν είναι τόσο απλά στην πράξη και τα αποτελέσματα των προσπαθειών της διεθνούς κοινότητας και των ίδιων των κρατών, δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Σε πολλές περιπτώσεις η διαδικασία πολιτικής και οικονομικής φιλελευθεροποίησης έχει δημιουργήσει αποσταθεροποιητικές παρενέργειες που υπονομεύουν την εδραίωση της ειρήνης και της δημοκρατίας. Το έργο του διεθνούς μηχανισμού διοίκησης να διαχειριστεί αυτή την απόλυτα ρευστή κατάσταση με τέτοιο τρόπο που θα εξασφαλίζει αρχικά μια δημοκρατική τροχιά στην περιοχή, καθίσταται εξόχως απαιτητικό. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κρατών με πρόσφατο παρελθόν βίας

³³ Boutros Boutros Ghali (1996) *“An Agenda for Democratization”* United Nations Publications, New York Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/fr/events/democracyday/assets/pdf/An_agenda_for_democratization.pdf

Τελευταία αναζήτηση 07/06/2019

³⁴ Jacob Daniel (2014) *“Justice and Foreign Rule. On International Transitional Administration”* Palgrave Macmillan UK.

και συγκρούσεων, όπως το Κόσοβο, που στερούνται την εμπεδωμένη πολιτική κουλτούρα της δυτικής δημοκρατίας και δεν διαθέτουν το θεσμικό οπλοστάσιο να διαχειριστούν τον κοινωνικό ανταγωνισμό που προκαλεί η πολιτική και οικονομική απελευθέρωση. Συνεπώς, το βασικό στοιχείο που θα καθορίσει την επιτυχία του εγχειρήματος αφορά στην πραγματικότητα, την εδραίωση της δημοκρατίας στην περιοχή.

1.3 Η προσέγγιση του Τίλλυ και η εφαρμογή της στην περίπτωση του Κοσόβου

Οι δυσκολίες ενός τέτοιου εγχειρήματος έχουν διατυπωθεί από έναν πρωτοπόρο μελετητή της συλλογικής δράσης, τον Τσάρλς Τίλλυ³⁵, ο οποίος δεν ασχολείται σχεδόν καθόλου με το τι θα έπρεπε να είναι ιδανικά η δημοκρατία σε ένα κράτος, αλλά με το τι πραγματικά συμβαίνει. Η ποιότητα της δημοκρατίας συνδέεται με την λειτουργία των διαδικασιών διαβούλευσης που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο ενός κράτους, αναλύοντάς την ίδια την κατάσταση της δημοκρατίας ως μια μονίμως ρευστή και επισφαλής κατάσταση. Έτσι, ένα πολίτευμα δεν νομιμοποιείται να προσδιορίζεται ως δημοκρατικό επικαλούμενο μόνο ορισμένα στατικά, συμβατικά ή φορμαλιστικά κριτήρια εξαγγελίας, θέσπισης ενός Συνταγματικού πλαισίου και διενέργειας εκλογών. Η δημοκρατία είναι ένας στόχος προς τον οποίο κατευθύνονται ή απομακρύνονται τα πολιτικά καθεστώτα στην πράξη. Σύμφωνα με τον Τίλλυ ένα πολιτικό καθεστώς είναι δημοκρατικό στον βαθμό που οι σχέσεις ανάμεσα στο κράτος και τους πολίτες διέπονται από ευρεία, ισότιμη, ασφαλή και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση. Σύμφωνα με τον Τίλλυ, η έννοια της διαβούλευσης περιλαμβάνει την συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία συμπεριλαμβανομένων των δημοψηφισμάτων, την προώθηση συλλογικών συμφερόντων μέσω τυπικών ή άτυπων δικτύων (π.χ. lobbying), ενώ θα μπορούσε να προστεθεί η συμμετοχή σε διαδικασίες διαβούλευσης στο πλαίσιο της διαδικασίας θεσμοποίησης και της συγκρότησης πολιτικών σε ένα κράτος. Ο εκδημοκρατισμός προϋποθέτει σαφή κίνηση ενός καθεστώτος προς μια

³⁵ Τίλλυ Τσαρλς. (2007) *“Δημοκρατία”*. (σελ. 5-28) [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg.

ευρύτερη, πιο ισότιμη, πιο ασφαλή και πιο αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση, ενώ η αντίστροφη κίνηση συνεπάγεται την αποδημοκρατικοποίηση³⁶.

Οι έννοιες «ευρύτητα», «ισοτιμία», «ασφάλεια» και «αμοιβαία δέσμευση» αποτελούν τέσσερις μερικώς ανεξάρτητες μεταβλητές οι οποίες μπορούν να ερευνηθούν και να μετρηθούν σε ένα συγκεκριμένο κράτος και να αποκαλύψουν την κίνηση του καθεστώτος προς την δημοκρατία ή την απομάκρυνσή του από αυτήν. Μπορούν δηλαδή να προσδιορίσουν το στίγμα ενός συγκεκριμένου κράτους, σε μια χρονική στιγμή π.χ. ένα έτος, πάνω σε ένα φάσμα που ξεκινά από τον πλήρη εκδημοκρατισμό και καταλήγει στην απόλυτη αποδημοκρατικοποίηση.

Η μεταβλητή «ευρύτητα» μπορεί να κυμαίνεται από μια μικρή ομάδα πληθυσμού που απολαμβάνει πλήρη δικαιώματα π.χ. μόνο άνδρες, πλούσιοι, μέχρι το σύνολο του πληθυσμού ενός κράτους. Η «ισοτιμία» ως μεταβλητή μπορεί να παίρνει τιμές από το ένα άκρο του φάσματος που αφορά στην μεγάλη ανισότητα μεταξύ των διαφορετικών ομάδων του πληθυσμού όπως είναι π.χ. οι μειονότητες, μέχρι το άλλο άκρο που αντιπροσωπεύει την απόλυτη ισότητα όλων των κοινωνικών ομάδων. Η μεταβλητή «ασφάλεια» αντικατοπτρίζει την προστασία των πολιτών από την κρατική αυθαιρεσία. Στο ένα άκρο οι κρατικοί αξιωματούχοι εκμεταλλεύονται την εξουσία τους προς ίδιον όφελος και σε βάρος των πολιτών, ενώ στο άλλο άκρο όλοι ανεξαιρέτως οι πολίτες απολαμβάνουν το κράτος δικαίου. Τέλος η «αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση» μπορεί να κυμαίνεται από την μη δεσμευτική όπου οι πολίτες αναγκάζονται να δωροδοκήσουν, να παρακαλέσουν, να απειλήσουν προκειμένου να τύχουν κάποιων παροχών από το κράτος, μέχρι την αμοιβαία δεσμευτική όπου οι κρατικοί λειτουργοί αποδίδουν τις δέουσες παροχές σε κάθε κατηγορία πολιτών. Για να χαρακτηριστεί ένα καθεστώς δημοκρατικό θα πρέπει όλες οι μεταβλητές να τείνουν προς το ανώτερο άκρο που αντιπροσωπεύει τον εκδημοκρατισμό και όχι μόνο μερικές από αυτές. Επιπλέον, η μέτρηση αυτών των μεταβλητών, όπως είναι φανερό, μπορεί σε κάθε χρονική στιγμή να αποτυπώσει την

³⁶ Λέκκας Παντελής (2007) «*Η συνεισφορά του Τσαρλς Τίλλυ στην μελέτη της Δημοκρατίας*» στο Τίλλυ Τσαρλς «*Δημοκρατία*» Εισαγωγή στην Ελληνική Έκδοση, (σελ. vii) Εκδ. Gutenberg.

κίνηση του κράτους προς τον εκδημοκρατισμό ή την απομάκρυνσή του προς την αποδημοκρατικοποίηση.

Πλέον των παραπάνω το κράτος θα πρέπει να διαθέτει την ικανότητα επιβολής των πολιτικών αποφάσεων³⁷. Δεν υφίσταται δημοκρατία αν το κράτος δεν μπορεί να διασφαλίσει την δημοκρατικότητα στη λήψη των αποφάσεων αλλά και την ικανότητα να τις εφαρμόσει. Ωστόσο, ούτε η υψηλή ικανότητα επιβολής των πολιτικών αποφάσεων ενός κράτους, ούτε βεβαίως η χαμηλή μπορούν να εγγυηθούν την δημοκρατικότητα στη λειτουργία του. Αυτό σημαίνει πως ένα αδύναμο κράτος μπορεί να διακηρύσσει τις αρχές της δημοκρατίας αλλά να μην έχει την ικανότητα να λειτουργεί με βάση αυτές, όπως είναι η Σομαλία ή το Κονγκό αλλά και ότι ένα υψηλής ικανότητας κράτος ενδέχεται να λειτουργεί αυθαίρετα ως προς την λήψη των αποφάσεων όπως π.χ. το Ιράν ή το Καζακστάν. Συνεπώς και στις δύο αυτές περιπτώσεις τα κράτη αυτά θεωρούνται ότι παρεμποδίζουν την κίνηση προς τον εκδημοκρατισμό. Από την άλλη πλευρά υπάρχει η πιθανότητα να συναντήσει κανείς ένα υψηλής ικανότητας επιβολής των πολιτικών αποφάσεων δημοκρατικό κράτος όπως είναι η Νορβηγία ή η Ιαπωνία, αλλά και ένα χαμηλής ικανότητας δημοκρατικό επίσης, όπως είναι το Βέλγιο. Άρα και οι παράγοντες αυτοί οφείλουν να προσμετρηθούν προκειμένου να καταδειχθεί η πορεία ενός κράτους προς τη δημοκρατία ή η απομάκρυνσή του από αυτήν.

Αυτό που κάνει η θεωρία του Τίλλυ είναι να εντοπίζει τις βασικές ερμηνευτικές αρχές που έχουν να κάνουν με τον εκδημοκρατισμό και την αποδημοκρατικοποίηση κάθε κράτους τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν και ως εκ τούτου καθίσταται πολύτιμο εργαλείο για κάθε μελετητή. Δεν διατυπώνει κανόνες καθολικής ισχύος, ούτε υποδεικνύει κάποια υποδειγματική τροχιά προς τη δημοκρατία. Αντίθετα υποστηρίζει πως ο εκδημοκρατισμός και η αποδημοκρατικοποίηση εξαρτώνται από ορισμένους επαναλαμβανόμενους μηχανισμούς, οι οποίοι σε ορισμένες περιπτώσεις συνδυάζονται σε συγκεκριμένες μετασχηματιστικές διαδικασίες που οδηγούν προς το ένα ή το άλλο αποτέλεσμα.

³⁷Τίλλυ Τσαρλς. (2007) *“Δημοκρατία”*. (σελ. 28 - 41) [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg.

Στην περίπτωση του Κοσόβου χαρακτηριστικές είναι εκείνες οι μεταβολές που αφορούν στις σχέσεις (α) ανάμεσα στο δημόσιο βίο και την κατηγορική ανισότητα (β) ανάμεσα στο δημόσιο βίο και τα διαπροσωπικά δίκτυα εμπιστοσύνης αλλά και (γ) εκείνες ανάμεσα στο δημόσιο βίο και τα κέντρα εξουσίας, ιδίως εκείνα που διαθέτουν μέσα εξαναγκασμού όπως είναι οι τοπικοί στρατοί, (ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου, (KLA) εν προκειμένω). Με τον όρο «κατηγορική ανισότητα» ο Τσαρλς Τίλλυ περιγράφει όλες εκείνες τις ανισότητες και διαφορετικές ταυτότητες που μπορεί να περιλαμβάνει μια κοινωνία και γύρω από τις οποίες οργανώνουν την καθημερινότητά τους οι πολίτες, όπως εθνική καταγωγή, θρησκεία, φυλή κλπ., ενώ με στον όρο «δίκτυα εμπιστοσύνης» περιλαμβάνει τις κοινωνικές σχέσεις που μπορεί να συνδέουν όσους συμμετέχουν στις πολιτικές διαδικασίες.³⁸ Άρα η μελέτη της περίπτωσης του Κοσόβου ως ένα νέο πολιτειακό μόρφωμα που ξεκίνησε να οικοδομείται από το μηδέν με την συνδρομή του Ο.Η.Ε. (ως προϊόν πολιτικού συμβιβασμού στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ασφαλείας, χωρίς ξεκάθαρο στόχο ως προς το πολιτειακό καθεστώς) με στόχο την μεταφορά δημοκρατικών προτύπων διακυβέρνησης που απαντώνται σε όλα τα σύγχρονα Δυτικά δημοκρατικά κράτη, θα επιχειρηθεί να αποτιμηθεί με εγκυρότητα με βάση τις ερμηνευτικές αρχές της θεωρίας του Τσαρλς Τίλλυ.

³⁸ Στο ίδιο (σελ. 28 – 41) και (σελ. 125 – 142)

Μέρος Β' Η περίπτωση του Κοσόβου

2.1 Η έξαρση του εθνικισμού στο Κόσοβο

Το βαθύ ιστορικό παρελθόν της ευρύτερης Βαλκανικής χερσονήσου μπορεί εκτός από το να μαγνητίσει το ενδιαφέρον οποιουδήποτε μελετητή ή ερευνητή να τον οδηγήσει και σε έναν περίπλοκο λαβύρινθο ενός πολύχρωμου πληθυσμιακού μωσαϊκού,³⁹ το οποίο μεταπλάστηκε τους δύο τελευταίους αιώνες, μέσω των ιδεών του Διαφωτισμού, του Ρομαντισμού αλλά και των ιδεολογικών και πολιτισμικών εθνικισμών.

Ο όρος «εθνικισμός» εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα τέλη του 18ου αιώνα στο αντεπαναστατικό μανιφέστο του Γάλλου ιερέα Augustin Barruel και καθιερώθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα, γεγονός που επιτρέπει στους περισσότερους μελετητές να τοποθετήσουν και τη γέννηση της εθνικιστικής ιδεολογίας σε αυτήν ακριβώς την χρονική περίοδο στην Δυτική Ευρώπη⁴⁰.

Στη γενέθλια εστία της ιδεολογίας του εθνικισμού εδράζεται και η ιστορική τυπολογία που διακρίνει δύο κατηγορίες εθνικισμών: τους πρωτογενείς εθνικισμούς που αναφέρονται στη Δυτική Ευρώπη στα τέλη του 18ου και αρχές του 19ου αιώνα και τους δευτερογενείς εθνικισμούς στους οποίους περιλαμβάνονται όλοι οι υπόλοιποι της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου από τις αρχές του 19ου αιώνα και έπειτα. Η διάκριση αυτή είναι πολύ σημαντική στην προσπάθεια κατανόησης του τρόπου με τον οποίο δημιουργήθηκαν πολλά από τα σύγχρονα εθνικά κράτη αλλά και των λόγων της άνισης και ανομοιόμορφης εξάπλωσής του. Τους πρωτογενείς εθνικισμούς συναντά κανείς στο εσωτερικό ήδη διαμορφωμένων κυρίαρχων πολιτικών δομών τις οποίες αποδέχθηκαν, διατήρησαν και ιδιοποιήθηκαν. Δηλαδή, βασικός στόχος των εθνικισμών αυτών ήταν η διατήρηση του εθνικού χαρακτήρα των κυρίαρχων κρατών στα οποία αναπτύχθηκαν. Αντίθετα οι δευτερογενείς εθνικισμοί είναι πολύ πιο σύνθετοι και διεκδικούν την πολιτική ανεξαρτησία του έθνους το οποίο υπερασπίζονται και έχουν απελευθερωτικό, αποσχιστικό ή ενοποιητικό χαρακτήρα⁴¹. Οι πρωτογενείς εθνικισμοί αποτέλεσαν το γενικό πλαίσιο αρχών πίσω από το οποίο

³⁹ Πεσμαζόγλου Στέφανος (2000) «*Κόσοβο: Διττή Ύβρις. Επιτήρηση και τιμωρία.*» (σελ. 38) Αθήνα εκδόσεις Πατάκη.

⁴⁰ Λέκκας Ε. Παντελής (2006) «*Η Εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*» γ' έκδοση (σελ. 75-76), Εκδόσεις Κατάρτι, Αθήνα.

⁴¹ Στο ίδιο σελ. 77- 81

στοιχήθηκαν οι δευτερογενείς εθνικισμοί στην προσπάθεια να αντιγράψουν την επιτυχία και την δόξα των προτύπων τους. Η αντιγραφή αυτή, όπως είναι αντιληπτό, δεν θα μπορούσε να γίνει με πιστότητα και ακρίβεια αφού οι συνθήκες δεν ήταν οι ίδιες. Το διαφορετικό πολιτισμικό ή οικονομικό επίπεδο, οι ανταγωνιστικοί εθνικισμοί, οι γεωγραφικοί παράγοντες και η γεωπολιτική είναι ορισμένοι από τους παράγοντες που επηρέασαν την ταχύτητα και την επιτυχία στην εξέλιξη του φαινομένου, όπως λόγου χάρη συνέβη στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Η έξαρση του εθνικισμού στο Κόσοβο από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και έπειτα κατατάσσει το φαινόμενο στην κατηγορία των σύνθετων, δευτερογενών εθνικισμών της περιοχής. Η ένταση με την οποία εκδηλώθηκε και εξελίχθηκε, οδήγησε στην επέμβαση της διεθνούς κοινότητας και συνεπακόλουθα στην διεθνή διακυβέρνηση της πιο φτωχής και απομακρυσμένης επαρχίας της πρώην Γιουγκοσλαβίας, η οποία διεκδικεί πλέον αναγνώριση ως ανεξάρτητο κράτος.

Τα έντονα προβλήματα που τραυμάτισαν ανεπανόρθωτα την ειρηνική συνύπαρξη ανάμεσα στους λαούς που κατοικούσαν στην ευρύτερη περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας μπορούν να τοποθετηθούν χρονικά στο 1987⁴². Ήταν τον Απρίλιο εκείνου του έτους όταν η επίσκεψη του Σλόμποταν Μιλόσεβιτς στην περιοχή του Κοσόβου, πυροδότησε πλήθος αντιδράσεων και έξαρση των εθνικιστικών εκδηλώσεων, όχι μόνο ανάμεσα στους Σέρβους και τους Αλβανούς κατοίκους της συγκεκριμένης περιοχής αλλά και σε όλη την επικράτεια της πρώην Γιουγκοσλαβίας⁴³.

Ραγδαίες πολιτικές εξελίξεις έφεραν τον Μιλόσεβιτς να διεκδικεί την ομοσπονδιακή προεδρία μιας χώρας που διαλυόταν από τους ανεξέλεγκτους εθνικισμούς αρχικά σε δύο δημοκρατίες της, στην Κροατία και τη Σλοβενία. Η απόπειρά του να καταργήσει την αυτονομία της επαρχίας του Κοσόβου το 1989, πυροδότησε νέες αντιδράσεις και απαντήθηκε με πλήθος διαδηλώσεων από τους εργάτες και τους ανθρακωρύχους της βιομηχανικής περιοχής στην Μιτρόβιτσα. Την ίδια χρονιά (1989) ιδρύθηκε ο Δημοκρατικός Σύνδεσμος του Κοσόβου (LDK) με επικεφαλής τον Ιμπραήμ Ρουγκόβα. Ένας πολιτικός σχηματισμός ευρείας βάσης ο οποίος απορρόφησε σύντομα όλα τα

⁴² Judah Tim. (2008) *"Kosovo. What everyone needs to know."* Oxford University Press

⁴³ BBC Two. (1996). *"The Death of Yugoslavia 1990's. BBC Complete Documentary"* Διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=vDADy9b2IBM> Τελευταία αναζήτηση: 03/06/2019

μέλη του Κομμουνιστικού κόμματος και αποτέλεσε την κύρια αντιπολίτευση στην Σερβική κυριαρχία.

Το Σεπτέμβριο του 1991 το Κόσοβο έχοντας ήδη ψηφίσει μυστικά Σύνταγμα και κατόπιν διεξαγωγής δημοψηφίσματος, κήρυξε την ανεξαρτησία του⁴⁴. Ο ηγέτης του LDK Ρουγκόβα, ο «Γκάντι των Βαλκανίων»⁴⁵ όπως τον αποκάλεσαν πολλοί εξαιτίας της πολιτικής χαμηλών τόνων που ακολούθησε μαχόμενος για τα ανθρώπινα δικαιώματα των συμπατριωτών του, αποφάσισε να διεξάγει αμφιβόλου νομιμότητας εκλογές το 1992, όχι σε δημόσια κτίρια, αλλά σε σπίτια πολιτών. Στην πραγματικότητα, οι Αλβανοί του Κοσόβου δεν είχαν τρόπο να προμηθευτούν όπλα και επιπλέον την συγκεκριμένη χρονική στιγμή ήταν κάτι παραπάνω από βέβαιο πως αν εμπλέκονταν σε πόλεμο με τους Σέρβους το πιθανότερο ήταν να αντιμετωπίσουν σκληρές πρακτικές εθνοκάθαρσης από τους αντιπάλους τους. Ωστόσο, είχαν ήδη καταφέρει να τραβήξουν το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας. Αντιπροσωπευτικό είναι το μήνυμα του προέδρου Μπους των ΗΠΑ, προς τον Μιλόσεβιτς τα Χριστούγεννα του 1992 με το οποίο τον προειδοποιούσε για την ένοπλη Αμερικανική εμπλοκή σε περίπτωση σύγκρουσης των Σέρβων με τους Αλβανούς κατοίκους του Κοσόβου⁴⁶.

Αυτό το μήνυμα μπορεί να ήταν η απόδειξη ότι η διεθνής κοινότητα είχε ευαισθητοποιηθεί με το ζήτημα του Κοσόβου αλλά οι προθέσεις και οι ενέργειές της απείχαν πολύ από τις προσδοκίες των Αλβανών κατοίκων της περιοχής. Η συνθήκη ειρήνης του Ντίιτον το 1995 απογοήτευσε τους Αλβανούς του Κοσόβου και ενίσχυσε την άποψη εκείνων που ήθελαν μια πιο επιθετική πολιτική του Κοσόβου έναντι της Σερβίας και όχι την ειρηνική διαπραγμάτευση που ακολουθούσε το σκιώδες καθεστώς Ρουγκόβα. Ο εφοδιασμός με οπλισμό από την γειτονική Αλβανία την άνοιξη του 1997⁴⁷ άνοιξε το δρόμο για θανατηφόρες συμπλοκές στην Πρίστινα που δεν άφηναν περιθώριο αμφιβολίας για την εξέλιξη της κατάστασης. Από τις

⁴⁴ Judah Tim. (2008) *“Kosovo. What everyone needs to know.”* (σελ. 69) New York. Oxford University Press

⁴⁵ Vickers Miranda. (1998) *“Between Serb and Albanian. A History of Kosovo”*. New York Columbia University Press

⁴⁶ Judah Tim. (2008) *“Kosovo. What everyone needs to know.”* (σελ. 71) New York .Oxford University Press

⁴⁷ Στο ίδιο σελ. 80

κινητοποιήσεις αυτές αναδείχθηκαν και ορισμένες ηγετικές φυσιογνωμίες όπως ο Αλμπίν Κουρτί, αρχηγός του κινήματος αυτοδιάθεσης που εναντιώθηκε στην διεθνή διοίκηση των Η.Ε. μετά τον πόλεμο αλλά και ο Ραμούς Χαραντινάι⁴⁸, αρχηγός του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου (KLA) και μετέπειτα πρωθυπουργός του Κοσόβου (για τρεις μήνες)^{49*}.

Οι φρικαλεότητες που ακολούθησαν είναι ανατριχιαστικές. Ο ανορθόδοξος τρόπος, η στυγερότητα και το αδιάκριτο των επιθέσεων δείχνει ότι ο ΚΛΑ όχι μόνο ήταν ανέτοιμος για τέτοιου μεγέθους πολεμικές επιχειρήσεις, αλλά φανερώνει και την πρόθεσή τους να δημιουργήσουν τέτοιας σφοδρότητας απόκριση από την Σερβική πλευρά ώστε να καταστεί αναπόφευκτη η διεθνής ένοπλη επέμβαση⁵⁰.

Καθώς η κατάσταση κλιμακωνόταν επικίνδυνα διάφορες διπλωματικές ενέργειες επεχείρησαν να αποτρέψουν το ενδεχόμενο ενός γενικευμένου πολέμου. Δύο όμως από αυτές είναι οι πιο χαρακτηριστικές. Αρχικά ο ειδικός απεσταλμένος των ΗΠΑ στην περιοχή Ρόμπερτ Γκίλμπαρντ ο οποίος επέκρινε την αστυνομική βία των Σέρβων αλλά χαρακτήρισε και τον ΚΛΑ τρομοκρατική οργάνωση⁵¹, δίνοντας έρεισμα στον Μιλόσεβιτς να επιτεθεί στην περιοχή. Δεύτερος, ο Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, ο οποίος είχε επιβλέψει και την συμφωνία του Ντέιτον. Ο έμπειρος διπλωμάτης διενήργησε πολλές επαφές με τους Αλβανούς και τους Σέρβους και επεδίωξε και πέτυχε μια συμφωνία με τον Μιλόσεβιτς για μείωση των Σερβικών δυνάμεων στην περιοχή στο επίπεδο που ήταν πριν τον πόλεμο. Σε αυτή τη συμφωνία όμως δεν συμμετείχε ο ΚΛΑ, ο οποίος εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία για αναδιοργάνωση, επανεξοπλισμό και νέες

⁴⁸ Μενούτης Άγης. (2017) «**Κόσοβο: Εκλογική νίκη για τον «Συνασπισμό του πολέμου»** Διαθέσιμο στο : <http://www.ert.gr/eidiseis/diethni/evropi/kosovo-eklogiki-niki-gia-ton-synaspismo-tou-polemou/> Τελευταία αναζήτηση 03/06/2019

⁴⁹ Καλιτριμπιτζίς Α. (2017) «**Ενίσχυση των ακραίων δυνάμεων στο Κόσοβο**». Deutsche Welle Διαθέσιμο στο: <http://p.dw.com/p/2eVML> Τελευταία αναζήτηση: 03/06/2019

*Ο Ραμούς Χαραντινάι αναγκάστηκε σε παραίτηση το 2005 προκειμένου να παραπεμφθεί στη δίκη του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) κατηγορούμενος για εγκλήματα πολέμου. Αθωώθηκε ωστόσο, σε πρώτο και σε δεύτερο βαθμό και σήμερα ηγείται του κεντροδεξιού συνασπισμού τριών κομμάτων που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό μετά τις πρόσφατες εκλογές του Μαΐου 2017.

⁵⁰ Madeleine Albright, (2003) “**Madam Secretary: A Memoir**” (σελ. 386) (New York: Miramax Books).

⁵¹ Judah Tim. (2008) “**Kosovo. What everyone needs to know.**” (σελ. 81) .Oxford University Press

σφοδρότερες συγκρούσεις με τις Σερβικές αρχές. Η αιματηρή κατάσταση οδήγησε τους διπλωμάτες σε μια τελευταία προσπάθεια ειρηνικής συμφωνίας⁵².

Το Φεβρουάριο του 1999, πεδίο των διαπραγματεύσεων μεταφέρθηκε στη Γαλλία στο κάστρο Ραμπουιγέ, έξω από το Παρίσι. Στις διαπραγματεύσεις συμμετείχαν εκτός των δύο αντιμαχόμενων πλευρών και διπλωμάτες από την Αμερική, την Αυστρία, τη Βρετανία, και τη Ρωσία. Για πρώτη φορά σε επίσημο διεθνές επίπεδο διαπραγματεύσεων συμμετείχαν εκπρόσωποι του ΚΛΑ.

Η προτεινόμενη συμφωνία δεν υπεγράφη ποτέ, ενώ το κείμενό της δέχτηκε δριμεία κριτική από τη διεθνή κοινότητα⁵³, τόσο για το περιεχόμενο του ίδιου του κειμένου όσο και για τις προθέσεις των συντακτών του που κατηγορήθηκαν για μονομερή προσέγγιση σε μια διεθνή υπόθεση. Στο μεταξύ, η δράση του ΚΛΑ είχε ξεφύγει από κάθε έλεγχο και τα θύματα αυξάνονταν με ταχύτατους ρυθμούς. Όπως εκτιμούν μετέπειτα αναλυτές, οι ηγέτες των δυτικών δυνάμεων έχοντας ως βάση το τραγικό προηγούμενο της σφαγής των επτά χιλιάδων ανθρώπων στη Σρεμπρένιτσα πείστηκαν να δράσουν σύντομα και έτσι στις 24 Μαρτίου του 1999 ξεκίνησε ο βομβαρδισμός της Σερβίας, του Κοσόβου και ορισμένων περιοχών του Μαυροβουνίου από τις δυνάμεις του ΝΑΤΟ που διήρκεσε 78 ημέρες, χωρίς να έχει προηγηθεί σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή δύο χιλιάδες άνθρωποι είχαν χάσει τη ζωή τους ενώ σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) περίπου διακόσιες πενήντα χιλιάδες άνθρωποι είχαν ήδη εκτοπιστεί από τις εστίες τους στο Κόσοβο. Οι αριθμοί γίνονται ακόμη πιο τρομακτικοί στο τέλος των βομβαρδισμών τον Ιούνιο του 1999, όταν εκτιμάται ότι πάνω από δέκα χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους στο Κόσοβο, ενώ σύμφωνα με την UNHCR πάνω από οκτακόσιες σαράντα εννιά χιλιάδες άνθρωποι είχαν εγκαταλείψει την επαρχία του Κοσόβου.⁵⁴

⁵² Judah Tim. (2008) *“Kosovo. What everyone needs to know.”* (σελ. 83 -84) Oxford University Press

⁵³ Bancroft Ian. (2009) *“Serbia’s anniversary is a timely reminder”* The guardian Διαθέσιμο στο : <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/mar/24/serbia-kosovo>

Τελευταία αναζήτηση : 04/06/2019

⁵⁴ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *“Refugees. Kosovo: One last chance”*, vol. 3, no. 116, 1999, σελ. 11.

Οι εξελίξεις αυτές στο Κόσοβο δημιούργησαν νέες συνθήκες στο πολιτικό και κοινωνικό σκηνικό και ανέδειξαν την ανάγκη για πολιτική, στρατιωτική και διοικητική αναδιοργάνωση της περιοχής.

2.2 Το Κόσοβο υπό την διοίκηση του ΟΗΕ

α. Τα χαρακτηριστικά της μεταβατικής διοίκησης (UNMIK)

Την πρωτόγνωρη αυτή κατάσταση κλήθηκε να διαχειριστεί η διεθνής κοινότητα και συγκεκριμένα ο Ο.Η.Ε. ο οποίος, με σχετική καθυστέρηση, επενέβη και ανέλαβε το καθήκον να υποστηρίξει τη δημιουργία δημοκρατικών θεσμών αυτοδιοίκησης στο Κόσοβο και παράλληλα ανέλαβε να διοικεί την περιοχή μέχρι να επιτευχθεί ο πρώτος στόχος. Πρόκειται για μια πρόκληση για τον Οργανισμό καθώς σηματοδοτεί, από κοινού με την αντίστοιχη επιχείρηση στο Αν. Τιμόρ, το πέρασμα στις πολυδιάστατες ειρηνευτικές επιχειρήσεις στη βάση του Κεφαλαίου VII όπου στόχος δεν ήταν απλώς να συμβάλει στην αποκατάσταση της ειρήνης και της κυβερνητικής λειτουργίας, αλλά την ανάληψη της διακυβέρνησης σε συνθήκες πλήρους απουσίας οποιασδήποτε κρατικής οργάνωσης⁵⁵.

Η Προσωρινή Διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών για το Κόσοβο (UNMIK) συστήθηκε με το ψήφισμα 1244/1999, το οποίο εκδόθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας για το σκοπό αυτό με δεκατέσσερις ψήφους υπέρ και την αποχή της Κίνας⁵⁶. Το ψήφισμα έδωσε στην UNMIK την εντολή να ασκήσει πλήρη διοικητική δικαιοδοσία σε ολόκληρη την επικράτεια και να δημιουργήσει εκ του μηδενός τον δημοκρατικό μηχανισμό αυτοδιοίκησης που θα αναλάμβανε μετά τη λήξη της εντολής της και την αποχώρησή των Η.Ε. από το πεδίο.⁵⁷

⁵⁵ Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος (2007) «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών» στο «Εξήντα χρόνια από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών» Χαριτίνη Δίπλα - Εμμανουέλα Δούση επιμέλεια. Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα

⁵⁶ The Independent International Commission on Kosovo. (2000). *“The Kosovo Report. Conflict – International Response – Lessons Learned”*. Oxford University Press.

⁵⁷ Επρόκειτο για τον πολιτικό συμβιβασμό μεταξύ των πέντε μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας τα οποία μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα της αρνησικυρίας: από τη μια πλευρά οι χώρες μέλη του NATO (Η.Π.Α., Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία) που επιθυμούσαν να σταματήσουν οι επιχειρήσεις και να δημιουργηθεί μια νέα τάξη πραγμάτων στο Κόσοβο και από την άλλη Ρωσία και Κίνα. Η Ρωσία ενδιαφερόταν αφενός να διατηρηθεί η εδαφική ακεραιότητα της Γιουγκοσλαβίας και αφετέρου να αυξήσει την επιρροή της στην περιοχή του Κοσόβου και των Βαλκανίων γενικότερα. Η Κίνα απείχε από την ψηφοφορία, ωστόσο είχε αντιταχθεί στους νατοϊκούς βομβαρδισμούς και υποστήριζε ότι το ζήτημα του Κοσόβου θα έπρεπε να διευθετηθεί από την ίδια την Γιουγκοσλαβία. Ωστόσο, εφόσον η ίδια η Γιουγκοσλαβία αποδέχτηκε την λύση της διεθνούς διοίκησης δεν καταψήφισε την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Το ψήφισμα προέβλεπε την παρουσία εκπροσώπων της διεθνούς κοινότητας στο Κόσσοβο υπό την αιγίδα των Η.Ε. και καλούσε τον Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού να ορίσει έναν Ειδικό Απεσταλμένο που θα επιβλέπει και θα συντονίζει τις δράσεις και τις επιχειρήσεις της πολιτικής αποστολής (UNMIK) και της στρατιωτικής αποστολής KFOR του NATO, νομιμοποιώντας με τον τρόπο αυτό και την παρουσία του NATO στην περιοχή. Ενέκρινε την εγκατάσταση της προσωρινής διοίκησης η οποία θα διευκόλυνε τις πολιτικές διεργασίες για το μελλοντικό καθεστώς του Κοσόβου και ζητούσε την εξασφάλιση της επιστροφής των εκτοπισθέντων στις εστίες τους. Τέλος απαιτούσε τον αφοπλισμό του KLA και καλωσόριζε την συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην προσπάθεια οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης της περιοχής⁵⁸.

Όμως όπως πολλά από τα ψηφίσματα των Η.Ε. περιέχει αρκετές ασάφειες στο κείμενό του οι οποίες έπρεπε να αντιμετωπιστούν από την UNMIK στην πράξη. Το καθεστώς του Κοσόβου περιγράφεται ως «ουσιαστική αυτονομία» εντός της επικράτειας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (FRY) χωρίς να διευκρινίζεται ο βαθμός και η φύση της αυτονομίας⁵⁹. Αυτή η διατύπωση δεν έδινε ούτε την αναμενόμενη πολιτική λύση στη διένεξη, ούτε δημιουργούσε τις οριστικές συνθήκες συμφιλίωσης μεταξύ Αλβανών του Κοσόβου και Σέρβων, ούτε προοικονομούσε την επιλογή της ανεξαρτησίας. Αποτελούσε περισσότερο μια ad hoc απόκριση σε μια ανθρωπιστική κρίση και διαφαινόμενη εθνική κάθαρση και μια προσωρινή βάση πολιτικού διακανονισμού. Το Συμβούλιο Ασφαλείας επέλεξε να επιβεβαιώσει την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της FRY και απέφυγε να καθορίσει δεσμευτικά το μελλοντικό καθεστώς του Κοσόβου. Αυτό δημιουργούσε πρόσθετο άγχος στην ίδια την UNMIK αφού καλείτο να ισορροπήσει ανάμεσα στα κερτημένα της FRY και τα ζητούμενα των Αλβανών Κοσοβάρων. Από την πρώτη στιγμή ανέκυψαν προβλήματα στη θέσπιση διοικητικών κανονισμών λειτουργίας της UNMIK στους οποίους ήταν αντίθετη και η FRY και στο περιεχόμενο του κειμένου που οριοθετούσε το Συνταγματικό πλαίσιο της προσωρινής διοίκησης του Κοσόβου. Έτσι η UNMIK, έπρεπε να βρει ικανοποιητικές λύσεις σε θέματα όπως ο επίσημος τίτλος

⁵⁸ The Independent International Commission on Kosovo. (2000). *“The Kosovo Report. Conflict – International Response – Lessons Learned”*. Oxford University Press.

⁵⁹ Bieber Florian, Daskalovski Z. (2005) *“Understanding the war in Kosovo”*. London. Frank Cass Publishers.

των εγγράφων, η διαδικασία εκλογής Προέδρου, την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, η διαδικασία διεξαγωγής εκλογών. Κυρίως όμως έπρεπε να διατυπώσει μια αποδεκτή πρόταση για τη χρονική διάρκεια της προσωρινής διοίκησης, η λήξη της οποίας και σύμφωνα με τις απαιτήσεις των Αλβανών Κοσοβάρων θα σηματοδοτούσε την ανεξαρτησία της περιοχής⁶⁰.

Οι διοικητικές ανάγκες είχαν χωριστεί σε τέσσερις πυλώνες που αποτελούσαν (α) την πολιτική διοίκηση, (β) την αστυνόμευση και ασφάλεια, (γ) την εσωτερική οργάνωση και διεξαγωγή εκλογών και (δ) την οικονομική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη⁶¹. Η εντολή της δύναμης αρχικά έδινε αποκλειστική διοικητική αρμοδιότητα στην UNMIK, η οποία διατήρησε την αποκλειστική και κύρια ευθύνη για την Αστυνομία, την Δικαιοσύνη και τη Δημόσια Διοίκηση⁶², και στην περιοχή δραστηριοποιήθηκαν παράλληλα και άλλοι διεθνείς θεσμοί.

Οι κυριότεροι διεθνείς θεσμοί που συνεπικουρούσαν την UNMIK στο έργο της ήταν ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE) ο οποίος επιφορτίστηκε με τη θέσπιση δημοκρατικών θεσμών και διαδικασιών, η Ευρωπαϊκή Ένωση (EU) που συνέδραμε στην οικονομική υποστήριξη και ανάπτυξη, αλλά και στην ίδρυση και ενδυνάμωση του κράτους δικαίου με την αποστολή (EULEX), η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες (UNHCR) που συντόνισε τις ενέργειες επαναπατρισμού των εκτοπισμένων τα πρώτα χρόνια, διάφορα οικονομικά ταμεία, οικονομικοί οργανισμοί και προγράμματα των Η.Ε. και τέλος τη στρατιωτική συνιστώσα του NATO που ανέπτυξε την αποστολή KFOR⁶³ στο έδαφος και ανέλαβε τη δημιουργία του ασφαλούς περιβάλλοντος.

Σε δεδομένες χρονικές στιγμές μάλιστα, κάποιοι από τους εν λόγω θεσμούς άσκησαν οξεία κριτική στην UNMIK, ελέγχοντας τη συμβατότητα του τρόπου δράσης της με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπογραμμίζοντας την ανάγκη δημιουργίας

⁶⁰ Carsten Stahn. (2008) *“The Law and Practice of International Territorial Administration. Versailles to Iraq and Beyond”*. Cambridge University Press

⁶¹ Freedom House. (2004). Reports. *“Nations in Transit. Kosovo.”* Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2004/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 26/06/2019

⁶² Mingst A. Karen & Karns P. Margaret (2012) *“The United Nations in the 21st Century”* (σελ. 128) Westview Press, USA

⁶³ Δούση Εμμανουέλλα (2008) *«Ο.Η.Ε. Διεθνής ευθύνη και ειρηνευτικές επιχειρήσεις»* (σελ. 174-181) Αθήνα Εκδόσεις Σάκκουλα.

μηχανισμών πρόσθετης διεθνούς λογοδοσίας για την ίδια⁶⁴. Τη θέση αυτή ενίσχυαν κατά καιρούς και οι κάτοικοι του Κοσόβου οι οποίοι εξέφρασαν τη δυσπιστία τους απέναντι στο ανθρώπινο δυναμικό που στελέχωνε την αποστολή, λέγοντας πως προέρχονται από χώρες λιγότερο δημοκρατικές από το Κόσοβο⁶⁵.

β. Η διεθνής διοίκηση υπό το πρίσμα των κριτηρίων του Τίλλυ

Αυτό που αξίζει ιδιαίτερης προσοχής όμως είναι το γεγονός πως η αποστολή εγκαταστάθηκε στην περιοχή χωρίς την επίσημη σύμφωνη γνώμη των ίδιων των Κοσοβάρων (τα Η.Ε. είχαν αποσπάσει τη συναίνεση της Γιουγκοσλαβίας) οι οποίοι επί της ουσίας γίνονταν -έστω και προσωρινά- «πολίτες»⁶⁶ ενός εδάφους υπό την διοίκηση της UNMIK. Κι αυτό αν μη τι άλλο δημιουργούσε ένα πρόβλημα κοινωνικής και πολιτικής νομιμοποίησης της αποστολής και αποδοχής της εξουσίας της από τον πληθυσμό του Κοσόβου. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως η αποστολή όφειλε αρχικά να λειτουργήσει με τρόπο που θα εξασφάλιζε την ισότιμη και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση με τα μέλη της κοινωνίας του Κοσόβου και να επιχειρήσει εκείνες τις συστοιχίες πολιτικών μεταβολών που θα ρύθμιζαν τόσο τις σχέσεις ανάμεσα στον δημόσιο βίο και τις κατηγορικές ανισότητες όσο και προς τα αυτόνομα κέντρα εξουσίας⁶⁷ όπως ήταν ο ΚΛΑ που δρούσε ανεξέλεγκτα μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή.

Στις αρχές του 2000 τα στελέχη της αποστολής κάλεσαν όλες τις πολιτικές δυνάμεις του Κοσόβου να συμμετέχουν στην διοίκηση της περιοχής μέχρι τη διεξαγωγή εκλογών και την ανάδειξη νέας Βουλής. Οι πρωτοβουλίες συμμετοχής στη διοίκηση, αποτελούν τις πρώτες ενδείξεις πολιτικών μεταβολών που στόχευαν στην μείωση των κατηγορικών ανισοτήτων και στην ενδυνάμωση των δικτύων εμπιστοσύνης στην πολιτική δίνοντας τη δυνατότητα σε όλους χωρίς διακρίσεις να κατέχουν θέσεις σε δημόσιες υπηρεσίες και να καταλαμβάνουν κυβερνητικά αξιώματα⁶⁸. Οι διαδικασίες ανάδειξης νέας Βουλής σύμφωνα με το ερμηνευτικό σχήμα του Τσαρλς Τίλλυ,

⁶⁴ European Commission for Democracy Through Law. (2004) *“Opinion on Human Rights in Kosovo: Possible Establishment of Review Mechanisms”*, Opinion No. 280/2004

⁶⁵ Mingst A. Karen & Karns P. Margaret (2012) *“The United Nations in the 21st Century”* (σελ. 129) Westview Press, USA

⁶⁶ Bieber Florian, Daskalovski Z. (2005) *“Understanding the war in Kosovo”*. London. Frank Cass Publishers.

⁶⁷ Τίλλυ Τσαρλς. (2007) *“Δημοκρατία”*. [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg

⁶⁸ Στο ίδιο σελ. 140

φανερώνουν την σαφή κίνηση προς τον εκδημοκρατισμό αφού σε γενικές γραμμές τα πολιτικά δικαιώματα αντιστοιχούν στην ευρεία, ισότιμη και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση, ενώ οι πολιτικές ελευθερίες αναφέρονται κυρίως στην ασφάλεια και την προστασία του πολίτη.⁶⁹ Με αυτόν τον τρόπο η UNMIK θα εξασφάλιζε και την απαραίτητη πολιτική και κοινωνική νομιμοποίηση στο εσωτερικό του Κοσόβου αφού όπως προαναφέρθηκε δεν υπήρξε καμία συναίνεση από κανένα επίσημο φορέα για διεθνή διοίκηση⁷⁰. Προς αυτή την κατεύθυνση είχε προηγηθεί η συμφωνία με τον ηγέτη της Προσωρινής Κυβέρνησης του Κοσόβου (PGK) Χασίμ Θάτσι, που είχε αναλάβει αμέσως μετά την απομάκρυνση των Σερβικών δυνάμεων και των Σέρβων διοικητικών υπαλλήλων, να διαλυθεί η PGK και να ενσωματωθούν ορισμένα στελέχη της στην αποστολή. Επιπλέον, μετά τον αφοπλισμό του ΚΛΑ, πρώην μαχητές του ενσωματώθηκαν στο Σώμα Προστασίας του Κοσόβου με καθήκοντα κυρίως τήρησης της ασφάλειας των πολιτών σε συνεργασία με την KFOR. Επετεύχθη δηλαδή ο περιορισμός ενός αυτόνομου κέντρου εξουσίας που διέθετε δικά του μέσα καταναγκασμού και δρούσε εντός της επικράτειας του Κοσόβου⁷¹. Τέλος ως προς την διεξαγωγή δημοκρατικών εκλογών η UNMIK κλήθηκε να αντιμετωπίσει τόσο την έλλειψη κυβερνητικής εμπειρίας όσο και την απροθυμία των Σέρβων να συμμετέχουν στις εκλογές.

γ. Οι διαπραγματεύσεις Μάρτι Αχτισάρι

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η UNMIK έπρεπε να αναζητήσει την κατάλληλη χρονική στιγμή για να συνεχιστούν οι διαπραγματεύσεις για μια κοινά αποδεκτή λύση αναφορικά με τη μελλοντική θέση του Κοσόβου στο διεθνές στερέωμα αλλά και να οριοθετήσει την αντιπροσώπευση των Κοσοβάρων στις συζητήσεις. Η αποστολή δίνοντας προτεραιότητα στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις και θέτοντας ως όρους την εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών αναφορικά με την εσωτερική οργάνωση και διακυβέρνηση της περιοχής, ενίσχυσε την καχυποψία των Αλβανών του Κοσόβου για απεριόριστη αναβολή στην προσπάθεια εξεύρεσης μιας λύσης. Στην πραγματικότητα

⁶⁹ Στο ίδιο (σελ. 75)

⁷⁰ Bieber Florian, Daskalovski Z. (2005) *“Understanding the war in Kosovo”*. London. Frank Cass Publishers.

⁷¹ Τίλλυ Τσαρλς. (2007) *“Δημοκρατία”*. (σελ. 211) [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg

όμως η θέση της αποστολής ήταν δύσκολη. Από τη μια πλευρά ήταν επιφορτισμένη με την διοίκηση της περιοχής και από την άλλη θα έπρεπε να λειτουργήσει ως μεσολαβητής.

Το ζήτημα αυτό ξεπεράστηκε με τον διορισμό από το Γενικό Γραμματέα των Η.Ε. Κόφι Ανάν, ενός ειδικού απεσταλμένου ο οποίος θα ηγείτο των διαπραγματεύσεων. Έτσι το φθινόπωρο 2005 ο Μάρτι Αχτισάρι ανέλαβε το δύσκολο έργο της συνέχισης των συνομιλιών⁷². Δεκαεπτά κύκλοι συνομιλιών, διμερών διαπραγματεύσεων και διαβουλεύσεων εμπειρογνομώνων πραγματοποιήθηκαν μέσα σε χρονικό διάστημα δεκατεσσάρων μηνών⁷³. Οι Σέρβοι υπολόγιζαν πως οι διαβουλεύσεις θα φανέρωναν πόσο ανέτοιμο είναι το Κόσοβο για την προοπτική της ανεξαρτησίας, την ίδια στιγμή που οι Κοσοβάροι έβλεπαν την ανεξαρτησία της περιοχής ως μονόδρομο των εξελίξεων. Η διεθνής αντιπροσωπεία (Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ρωσία και Η.Π.Α.) υποστήριζε πως η όποια τελική απόφαση θα έπρεπε να ληφθεί με γνώμονα τη διατήρηση του πολυεθνικού χαρακτήρα της περιοχής και την πλήρη αποδοχή από το λαό του Κοσόβου. Ζητούμενο συνεπώς ήταν η ενσωμάτωση των δικτύων εμπιστοσύνης και η άρση των κατηγορικών ανισοτήτων στο προτεινόμενο σχήμα⁷⁴.

Μέχρι και το 2007 η αδιάλλακτη στάση των δύο πλευρών έκανε αδύνατη την εξεύρεση μιας κοινά αποδεκτής λύσης. Το αδιέξοδο οδήγησε τον ειδικό απεσταλμένο Αχτισάρι⁷⁵ να συντάξει και να παρουσιάσει μια ολοκληρωμένη πρόταση για τον διακανονισμό του καθεστώτος του Κοσόβου. Η πρόταση προϋπόθετε την ανεξαρτησία ως την μοναδική βιώσιμη επιλογή που συνδύαζε τις σύγχρονες απαιτήσεις με το σεβασμό στην ιστορία του Κοσόβου, και εξασφάλιζε πολιτική σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη και οικοδόμηση δημοκρατικών θεσμών αυτοδιοίκησης⁷⁶. Παράλληλα, προέβλεπε την συνέχιση της επίβλεψης της περιοχής από την διεθνή

⁷² Perritt Henry (2010) *"The Road to Independence for Kosovo. A Chronicle of the Ahtisaari Plan"*. New York, Cambridge University Press

⁷³ Carsten Stahn. (2008) *"The Law and Practice of International Territorial Administration. Versailles to Iraq and Beyond"*. Cambridge University Press.

⁷⁴ Τίλλυ Τσαρλς. (2007) *"Δημοκρατία"*. (σελ. 40) [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg

⁷⁵ Perritt Henry. (2010) *"The Road to Independence for Kosovo. A Chronicle of the Ahtisaari Plan"*. New York, Cambridge University Press

⁷⁶ Report of the Special Envoy of the Secretary General on Kosovo's future status. UN Doc. S/2007/168 of 26/3/2007.

κοινότητα και περιλάμβανε και όλους τους απαραίτητους μηχανισμούς για την προστασία όλων των μειονοτήτων, εξασφαλίζοντάς τους συμμετοχή στα κυβερνητικά όργανα αλλά και στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης⁷⁷.

Παρά το γεγονός ότι το σχέδιο έτυχε μεγάλης αποδοχής από ένα μέρος της διεθνούς κοινότητας όσο και από την πλευρά των εκπροσώπων του Κοσόβου, οι διαπραγματεύσεις και οι συνομιλίες κατά τη διάρκεια των διεθνών πρωτοβουλιών για διάλογο και επίλυση του ζητήματος του καθεστώτος στη βάση μιας κοινά αποδεκτής λύσης, οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο και δρομολόγησαν την εξέλιξη της μονομερούς κήρυξης της ανεξαρτησίας του Κοσόβου. Την 17η Φεβρουαρίου 2008, η Βουλή του Κοσόβου ψήφισε, χωρίς τη συμμετοχή των Σέρβων βουλευτών και η Κυβέρνηση ανακοίνωσε, την μονομερή πράξη ανεξαρτησίας του⁷⁸.

Η Σερβία δεν αποδέχθηκε την απόσχισή του και προσέφυγε στον ΟΗΕ. Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ενέκρινε στις 8 Οκτωβρίου 2008 το αίτημα της Σερβίας για γνωμοδότηση από το Διεθνές Δικαστήριο (Δ.Δ.) της Χάγης περί της νομιμότητας της μονομερούς ανακήρυξης ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου⁷⁹. Τον Ιούλιο του 2010 το Δ.Δ. χωρίς να λαμβάνει θέση επί της ουσίας του θέματος, απεφάνθη ότι το γενικό διεθνές δίκαιο δεν περιλαμβάνει εφαρμόσιμη απαγόρευση της διακήρυξης ανεξαρτησίας και συνεπώς η μονομερής ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου της 17ης Φεβρουαρίου 2008 δεν παραβιάζει το γενικό διεθνές δίκαιο⁸⁰.

δ. 2013 – Η πρώτη συμφωνία με την διαμεσολάβηση της Ε.Ε.

Το 2012 το Κόσοβο βγήκε από το καθεστώς «επιτηρούμενης ανεξαρτησίας» μετά το κλείσιμο του Διεθνούς Πολιτικού Γραφείου (International Civilian Office) στην Πρίστινα, το οποίο είχε συσταθεί το 2007 για την επίβλεψη των προνοιών του Σχεδίου Αχτισάαρι τις οποίες όπως προαναφέρθηκε είχαν αποδεχθεί οι τοπικές αρχές αλλά όχι

⁷⁷ Perritt Henry. (2010) *“The Road to Independence for Kosovo. A Chronicle of the Ahtisaari Plan”*. New York, Cambridge University Press

⁷⁸ Στο ίδιο (σελ. 211)

⁷⁹ Στο ίδιο (σελ. 224)

⁸⁰ International Court of Justice (2010) *“Advisory Opinion of 22 July 2010. Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in respect of Kosovo”* (σελ 452 παρ. 122) Διαθέσιμο στο : <https://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>
Τελευταία αναζήτηση: 14/9/2019

η Σερβία, και αφού η Βουλή του Κοσόβου υιοθέτησε είκοσι δύο τροποποιήσεις του Συντάγματος⁸¹.

Στις 19 Απριλίου 2013 ύστερα από δέκα γύρους εξαντλητικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο διαλόγου με την διαμεσολάβηση της Ε.Ε. οι δύο πρωθυπουργοί, της Σερβίας Ίβιτσα Ντάσιτς και του Κοσόβου Χασίμ Θάτσι υπέγραψαν στις Βρυξέλλες την πρώτη συμφωνία αναφορικά με τις αρχές που διέπουν την εξομάλυνση των σχέσεων. Τα Κοινοβούλια και των δύο χωρών επικύρωσαν την συμφωνία λίγες μέρες αργότερα. Τα κυριότερα σημεία της συμφωνίας αυτής περιλαμβάνουν (α) την εκπροσώπηση στην κεντρική κυβέρνηση των Σερβικών δήμων, (β) την ενιαία εθνική αστυνομία και δικαστικές αρχές με έναν ξεχωριστό διευθυντή αστυνομίας στο Βόρειο Κόσοβο ένα δευτεροβάθμιο δικαστήριο για τους δήμους πλειοψηφίας των Σέρβων, (γ) δημοτικές εκλογές που θα διεξάγονταν στο Βόρειο Κόσοβο με την συνδρομή του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE) και (δ) την δέσμευση και των δύο μερών να μην εμποδιστεί με κανένα τρόπο η Ευρωπαϊκή πορεία καμιάς χώρας. Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η συμφωνία αυτή ρύθμιζε τις σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ του κράτους του Κοσόβου και των κοινωνικών δικτύων, εξομάλυνε ως ένα βαθμό τις κατηγορικές ανισότητες, περιόριζε δραστικά τα αυτόνομα κέντρα εξουσίας και με την συνδρομή του ΟΑΣΕ εγγυόταν την ευρεία, ισότιμη και αμοιβαία δεσμευτική διαβούλευση ανάμεσα στο κράτος και τους πολίτες του⁸².

Αποτέλεσμα της συμφωνίας αυτής και των διαπραγματεύσεων που ξεκίνησαν με την ΕΕ ήταν η Σερβία να υπογράψει Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης το 2013 και να προχωρήσει στην πρώτη Διακυβερνητική Διάσκεψη τον Ιανουάριο του 2014 που στην ουσία σηματοδοτούσε την έναρξη των ενταξιακών της διαπραγματεύσεων.⁸³ Το

⁸¹ Security Council Report (2012) “**November 2012 Monthly Forecast**” Διαθέσιμο στο : http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2012-11/kosovo_1.php Τελευταία αναζήτηση 25/06/2019 και στο Security Council Report (2012) August 2012 Monthly Forecast

⁸² Τίλλυ Τσαρλς. (2007) “**Δημοκρατία**”. (σελ. 40 - 75) [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg

⁸³ European Commission “**European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations**” Διαθέσιμο στο : https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/serbia_en Τελευταία αναζήτηση 27/9/2019

Κόσοβο είναι μια εν δυνάμει υποψήφια προς ένταξη χώρα η οποία υπέγραψε τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης το 2016.⁸⁴

⁸⁴ European Commission *“European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations”* Διαθέσιμο στο : https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo_en Τελευταία αναζήτηση 27/9/2019

2.3 Τρέχουσα κατάσταση

Η αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης στο Κόσοβο θα πραγματοποιηθεί με τη βοήθεια των αποτελεσμάτων των μετρήσεων των ανεξάρτητων παρατηρητών της οργάνωσης Freedom House που εδρεύει στην Νέα Υόρκη και αξιολογεί κάθε χρόνο τις δημοκρατικές επιδόσεις όλων των χωρών. Το Κόσοβο είναι μια από τις 29 χώρες της κατηγορίας «Έθνη σε μετάβαση» που εξετάζονται από μια ομάδα αποτελούμενη από πολιτικούς επιστήμονες, νομικούς και άλλους εμπειρογνώμονες. Η μεθοδολογία που ακολουθείται περιγράφεται από τον Τσαρλς Τίλλυ στη θεωρία του περί δημοκρατίας, η σπουδαιότητα της οποίας έγκειται στον λειτουργικό της χαρακτήρα, καθώς μπορεί να ελεγχθεί εμπειρικά και παρουσιάστηκε στην πρώτη ενότητα της εργασίας.

*a. Η έκθεση της Freedom House.*⁸⁵

Κάθε χρόνο συντάσσεται μια έκθεση που παρέχει λεπτομερή ανάλυση της προόδου της δημοκρατικής αλλαγής στη χώρα, βασισμένη σε έναν κατάλογο ερωτήσεων που καλύπτει επτά υποκατηγορίες: την εκλογική διαδικασία, την κοινωνία των πολιτών, την ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης, την δικαστική ανεξαρτησία, την εθνική και τοπική δημοκρατική διακυβέρνηση και τη διαφθορά⁸⁶. Είναι φανερό πως τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των κατηγοριών αυτών καλύπτουν το φάσμα της θεωρίας του Τσαρλς Τίλλυ αναφορικά τόσο με την διαδικασία διαβούλευσης μεταξύ του κράτους του Κοσόβου και των πολιτών του, όσο και με τη διαδικασία πολιτικών μετασχηματισμών που αφορούν τις σχέσεις ανάμεσα στο δημόσιο βίο και την κατηγορική ανισότητα, τα διαπροσωπικά δίκτυα εμπιστοσύνης και τα κέντρα εξουσίας. Τα αποτελέσματα των ερευνών εκφράζονται σε μια κλίμακα βαθμολογιών για κάθε μια από τις παραπάνω υποκατηγορίες, από το 1 που σηματοδοτεί το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής επίδοσης μέχρι το 7 που σηματοδοτεί το χαμηλότερο. Ο γενικός μέσος όρος αποτυπώνει την κίνηση προς τον εκδημοκρατισμό ή την αποδημοκρατικοποίηση κατ' έτος, ενώ η συγκριτική μελέτη των διαδοχικών ετών μας δίνει ασφαλή ερμηνευτικά αποτελέσματα της πορείας του εξεταζόμενου κράτους. Αυτό που αξιολογείται δεν

⁸⁵ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

⁸⁶ Αναλυτικοί πίνακες με τη βαθμολογία της τελευταίας δεκαετίας για κάθε κατηγορία καθώς και σχόλια που τεκμηριώνουν περαιτέρω την τελική κατάταξη, παρατίθεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ στη σελ. 60 της εργασίας.

είναι οι κυβερνητικές προθέσεις ή η νομοθεσία αλλά η πρακτική επίδραση των κρατικών και μη κρατικών φορέων στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών. Έτσι συνάγονται πολύτιμα συμπεράσματα αναφορικά με το πόσο δημοκρατική ή αυταρχική είναι μια χώρα, αλλά και έγκυρες εκτιμήσεις των μακροπρόθεσμων εξελίξεων⁸⁷. Η περίοδος που καλύπτεται από την έρευνα αφορά στα έτη 2009-2018.

- **Εκλογική διαδικασία**

Όπως προαναφέρθηκε η εκλογική διαδικασία σύμφωνα με το ερμηνευτικό σχήμα του Τίλλυ αποτυπώνει την ευρεία, ισότιμη και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση. Η εκλογική διαδικασία στο Κόσοβο ακολουθεί μια μάλλον στάσιμη πορεία, με μέσο όρο βαθμολογίας (MOB) 4,67.

Το γεγονός ότι η εκλογική νομοθεσία δεν έχει βελτιωθεί σύμφωνα με τις συστάσεις της Ε.Ε. από το 2014 δεν επιτρέπουν καλύτερη αξιολόγηση. Οι ανακριβείς εκλογικοί κατάλογοι στους οποίους παραμένουν εγγεγραμμένοι αποθανόντες, και στους οποίους δυσκολεύτηκαν να εγγραφούν έγκαιρα εκτοπισμένοι πολίτες κυρίως Σέρβοι αλλά και Αλβανοί αφήνουν περιθώρια και υπόνοιες εκλογικής απάτης⁸⁸.

- **Κοινωνία των Πολιτών**

Η κοινωνία των πολιτών είναι εκείνη η κατηγορία που, υπό το πρίσμα της θεωρίας του Τίλλυ, φανερώνει τις σχέσεις ανάμεσα στον δημόσιο βίο και τα διαπροσωπικά δίκτυα εμπιστοσύνης. Σύμφωνα με τα ευρήματα της Freedom House, η κοινωνία των πολιτών συνέχισε τις προσπάθειές της να χτίσει μια σχέση με την κυβέρνηση που θα διέπεται από ευρεία, ισότιμη, ασφαλή και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση, πετυχαίνοντας να διατηρήσει σχετικά σταθερές και καλύτερες επιδόσεις την τελευταία δεκαετία (MOB 3,8).

⁸⁷ Λεπτομερής περιγραφή της μεθοδολογίας της έρευνας στο :
Freedom House. **“Nations in Transit Methodology”** Διαθέσιμο στο:
<https://freedomhouse.org/report/nations-transit-methodology> Τελευταία αναζήτηση 25/06/2019.

⁸⁸ Freedom House. Nations in Transit 2018. **“Kosovo”** Διαθέσιμο στο :
<https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

Διάφορες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ενεργοποιήθηκαν σε πολλά πεδία κοινωνικού και πολιτικού ενδιαφέροντος, όπως της Ευρωπαϊκής προοπτικής, της δημόσιας διοικητικής μεταρρύθμισης και της αναθεώρησης του κράτους δικαίου, υποστηρίζοντας τον δημόσιο διάλογο. Η δημιουργία ηλεκτρονικής “on line” πλατφόρμας από την κυβέρνηση με την στήριξη της Ε.Ε. θεωρείται θετικό βήμα. Το επίπεδο ωστόσο του δημόσιου διαλόγου δεν κρίνεται ικανοποιητικό αφού πολλά υπουργεία δεν κάνουν ακόμα χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας περιορίζοντας τις συνθήκες διαφάνειας και τις ευκαιρίες διαβούλευσης με τους πολίτες. Επιπλέον, η προσπάθεια της κυβέρνησης να ρυθμίσει νομοθετικά τη χρηματοδότηση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, κρίνεται θετικά⁸⁹.

- **Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης**

Η δημοκρατική λειτουργία των ΜΜΕ, φανερώνει επίσης το επίπεδο της σχέσης ανάμεσα στο δημόσιο βίο την κατηγορική ανισότητα και τα διαπροσωπικά δίκτυα εμπιστοσύνης. Η ελευθερία και ο πλουραλισμός των ΜΜΕ στο Κόσοβο υποστηρίζεται από το φορμαλιστικό κριτήριο της θεσμικής τους προστασίας από το Σύνταγμα και τους σχετικούς νόμους. Εντούτοις η πλημμυρική εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν επιτρέπει την βελτίωση της βαθμολογίας κάτω του 5.00 (ΜΟΒ δεκαετίας: 5,47).

Στο Κόσοβο καταγράφεται πληθώρα εφημερίδων, τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών, ηλεκτρονικών διαδικτυακών μέσων ορισμένοι εκ των οποίων χρησιμοποιούν πέραν της Αλβανικής, την Σέρβικη, την Τουρκική γλώσσα και γλώσσες των μειονοτήτων. Το γεγονός αυτό ωστόσο δεν εγγυάται και την ανεξαρτησία των ΜΜΕ, η οποία περιορίζεται και λόγω της χρηματοδότησης κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό που αφήνει χώρο στην πολιτική επιρροή των κυβερνητικών θεσμών. Τέλος, οι συνεχιζόμενες επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων πλήττουν την ελευθερία και ανεξαρτησία των ΜΜΕ⁹⁰.

- **Δικαιοσύνη**

Ένας άλλος κρίσιμος χώρος για την μείωση των κατηγορικών ανισοτήτων είναι αυτός της δικαιοσύνης. Τα ευρήματα των ερευνών της Freedom House είναι αποκαλυπτικά

⁸⁹ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

⁹⁰ Στο ίδιο.

και ενισχύουν την γενική τάση στασιμότητας του Κοσόβου σε ένα επίπεδο που την κρατά μακριά από την τροχιά του εκδημοκρατισμού (MOB δεκαετίας: 5,62)

Το Κόσοβο φαίνεται ότι πληροί μόνο το φορμαλιστικό κριτήριο της Συνταγματικής κατοχύρωσης της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Οι προσπάθειες υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων του δικαστικού τομέα που είχαν φτωχά αποτελέσματα. Ο διορισμός 53 νέων δικαστών ύστερα από μια αμφισβητούμενη διαδικασία επιλογής, οι όροι της οποίας άλλαξαν ενόσω αυτή βρισκόταν σε εξέλιξη, δεν μπορεί παρά να πιστοποιήσει την χαμηλή δημοκρατική επίδοση. Στις θετικές εξελίξεις στον τομέα της δικαιοσύνης και του κράτους δικαίου μπορούν να καταγραφούν μόνο η επίσημη λειτουργία του δικαστικού συστήματος στο Βόρειο Κόσοβο με τον ορισμό Σέρβων δικαστών ύστερα από συμφωνία μεταξύ του Προέδρου Θάτσι του Κοσόβου και του Προέδρου Βούτσιτς της Σερβίας, αλλά και η αναθεώρηση του Ποινικού Κώδικα και της Ποινικής Δικονομίας στη χώρα. Ωστόσο, παρά τη σχετική νομοθετική ρύθμιση συνεχίζεται η συσσώρευση μεγάλου αριθμού εκκρεμοσών υποθέσεων⁹¹.

Η έναρξη λειτουργίας των Ειδικών Δικαστηρίων στη Χάγη, με στόχο την διερεύνηση και δίωξη πιθανών εγκλημάτων πολέμου που διαπράχθηκαν από το 1999 έως το 2011, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η μεγαλύτερη πρόοδος προς την ενίσχυση του κράτους δικαίου στο Κόσοβο, αν δεν λάμβαναν χώρα μια σειρά από παρεμβάσεις μελών του κοινοβουλίου υποστηριζόμενα από τον Πρόεδρο Θάτσι.⁹²

- **Δημοκρατική διακυβέρνηση σε εθνικό επίπεδο**

Η βαθμολογία για την δημοκρατική διακυβέρνηση συνολικά στο Κόσοβο κινείται σταθερά γύρω από στο 5,55 αποδεικνύοντας την στασιμότητα στην διαδικασία εκδημοκρατισμού την τελευταία δεκαετία. Οι πολιτικές εντάσεις που σημειώθηκαν το 2017 δημιούργησαν νέες προκλήσεις. Μια εύθραυστη κυβέρνηση με χαμηλή δημοτικότητα, ανίκανη να δράσει στα περισσότερα από τα εκκρεμή ζητήματα της χώρας αλλά και στις προεκλογικές της δεσμεύσεις, οδηγήθηκε στην κατάρρευση και την προκήρυξη εκλογών. Η αδυναμία σχηματισμού νέας κυβέρνησης οδήγησε στην τρίμηνη ακυβερνησία του Κοσόβου η οποία εμπόδισε και την συνέχιση του διαλόγου

⁹¹ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

⁹² Στο ίδιο

με τη Σερβία, την χάραξη των συνόρων με το Μαυροβούνιο και την κύρωση της Συμφωνίας του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας με την Ε.Ε.. Η νέα κυβέρνηση του Ραμούς Χαραντινί σχηματίστηκε με ισχνή πλειοψηφία η οποία έθετε σε κίνδυνο την ομαλή κοινοβουλευτική λειτουργία. Κατάφερε ωστόσο να προωθήσει ορισμένες από τις διεθνείς δεσμεύσεις του Κοσόβου απέναντι στην Ε.Ε. και το κοινοτικό κεκτημένο⁹³.

- Τοπική δημοκρατική διακυβέρνηση

Στο τοπικό επίπεδο δημοκρατικής διακυβέρνησης η εικόνα είναι καλύτερη συγκριτικά με εκείνη της εθνικής διακυβέρνησης και παραμένει σταθερά στο 4.50 από το 2016 έως το 2018 (ΜΟΒ δεκαετίας: 4,77). Στα θετικά μέτρα πιστώνεται η Συνταγματική ρύθμιση που προβλέπει μια αποκεντρωμένη εδαφική οργάνωση στην οποία οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων τίθενται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στους πολίτες της. Η εύρυθμη λειτουργία των δήμων όμως βασίζεται όχι μόνο στις θεσμικές πρόνοιες αλλά και στις δημοσιονομικές δυνατότητες. Ωστόσο, για το 2017 οι διαθέσιμοι δημοσιονομικοί πόροι μπορούσαν να καλύψουν μόνο το 20% των αναγκών των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης, ποσοστό που κατέστησε ουσιαστικά δυσλειτουργικούς τους δήμους. Η αναστολή του διαλόγου με την Σερβία, ανέστειλε και τη χρηματοδότηση από την Ε.Ε. μέσω του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας δυσχεραίνοντας την κατάσταση. Τα γεγονότα αυτά αποτελούν σαφείς ενδείξεις ενίσχυσης της κυβερνητικής κρίσης και δεν επιτρέπουν μεγάλη αισιοδοξία για το μέλλον της δημοκρατικής διακυβέρνησης στο Κόσοβο τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο⁹⁴.

- Διαφθορά

Οριζόντια παράμετρο των όλων των ανωτέρω καθοριστική για την κίνηση προς τον εκδημοκρατισμό ενός κράτους αποτελεί η καταπολέμηση της διαφθοράς με την οποία θα κλείσει η συνοπτική παρουσίαση των δεδομένων από την Freedom House. Σύμφωνα με την Έκθεση της οργάνωσης, οι βαθμολογίες κινούνται διαχρονικά κοντά στο 6.00, αποτυπώνουν την απαισιόδοξη πραγματικότητα των εμπειρικών δεδομένων.

⁹³ Στο ίδιο.

⁹⁴ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

Η διαφθορά είναι ένα πρόβλημα που δεν είναι καινούργιο αλλά υφίσταται στην περιοχή του Κοσόβου από πριν την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του. Η στασιμότητα στην καταπολέμηση της διαφθοράς οφείλεται στην απροθυμία των Αρχών να πατάξουν το φαινόμενο σε επίπεδο υψηλών αξιωματούχων, προτιμώντας να εστιάζουν σε περιστατικά ήσσονος σημασίας. Αποτέλεσμα αυτού είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στο κράτος το οποίο θεωρούν διεφθαρμένο και απρόθυμο να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την κατάσταση. Ήδη από το 2013 όταν η ολομέλεια της Βουλής υιοθέτησε ένα σχέδιο δράσης κατά της διαφθοράς - το οποίο θα έπρεπε να υλοποιηθεί έως το 2017 και το οποίο δεν απέδωσε καρπούς - οι προσδοκίες αλλά και οι πιέσεις τόσο της κοινωνίας των πολιτών όσο και της Ε.Ε. ήταν εστιασμένες στην έλλειψη διαφάνειας και λογοδοσίας των πολιτικών κομμάτων.⁹⁵ Ένα άλλο ζήτημα είναι οι περιπτώσεις κατάχρησης εξουσίας όπως αυτή του επικεφαλής της κοινοβουλευτικής ομάδας του PDK Άντεμ Γκραμπόβσκι ο οποίος φέρεται να «χρησιμοποίησε την εξουσία και τα καθήκοντά του για να εξασφαλίσει πολιτική εξουσία και επιρροή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των θεσμικών οργάνων, των κυβερνητικών φορέων και δημοσίων επιχειρήσεων»⁹⁶. Επιπλέον η υπόθεση αθώωσης του γιου του Προέδρου Ρούγκοβα για την παράνομη πώληση Schengen Visas Ιταλίας, για το χρονικό διάστημα από το 2012 έως το 2014, καθώς και η υπόθεση δωροδοκίας του επικεφαλής της Διεύθυνσης Οικονομικών Εγκλημάτων της Αστυνομίας του Κοσόβου Εμίν Μπεκίρι.

- **Γενική Αποτίμηση**

Η εκτίμηση των αναλυτών της Freedom House δεν είναι ιδιαίτερα αισιόδοξη αναφορικά με το επίπεδο εκδημοκρατισμού της περιοχής στο άμεσο μέλλον. Οι εσωτερικές αντιθέσεις και ο αδύναμος κυβερνητικός συνασπισμός που εξαρτάται από τα κόμματα της μειοψηφίας δεν εγγυούνται την πρόοδο στον δημοκρατικό τρόπο διακυβέρνησης. Το γεγονός αυτό με τη σειρά του δεν προοιωνίζει την δυναμική ανταπόκριση στις υποχρεώσεις της χώρας απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αναφορικά με την κύρωση της συμφωνίας οριοθέτησης με το Μαυροβούνιο, τη

⁹⁵ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

⁹⁶ Die Morina. Balkan Insight. (2016) “Kosovo Probes Ruling Party MP Grabovci over Wiretaps” Διαθέσιμο στο : <https://balkaninsight.com/2016/08/26/prosecution-started-investigation-on-grabovci-s-wiretapped-conversations-08-26-2016/> Τελευταία αναζήτηση: 2/7/2019

σύσταση της Ένωσης Σέρβικων Δήμων, την εκπλήρωση των τελικών κριτηρίων για την έκδοση θεωρήσεων (VISAS) και τον διάλογο με τη Σερβία⁹⁷.

⁹⁷ Freedom House. Nations in Transit 2018. “*Kosovo*” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

Συμπεράσματα

Η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας στα τέλη του 20^{ου} αιώνα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων κρατικών οντοτήτων οι οποίες χαρακτηρίζονταν από διαφορετικό βαθμό ικανοτήτων (capabilities) σε σχέση με τις εσωτερικές κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και διοικητικές δομές και λειτουργίες που απαιτεί ένα κράτος που διέπεται από τις αρχές του πολιτικού και οικονομικού φιλελευθερισμού.

Η διεθνής κοινότητα ανταποκρίθηκε στην ανάγκη οικοδόμησης κρατικών δομών στην περιοχή του Κοσόβου στο πλαίσιο της οικοδόμησης της ειρήνης στην περιοχή. Βέβαια είκοσι χρόνια μετά, τα αποτελέσματα της κοινωνικής έρευνας που διεξάγει η ανεξάρτητη οργάνωση Freedom House δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά αναφορικά με την εξέλιξη της διαδικασίας οικοδόμησης κράτους στο Κόσοβο με σεβασμό στις δημοκρατικές αρχές, τις αξίες του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που θα εγγυηθούν την ασφάλεια, τη σταθερότητα, την ανάπτυξη και την ευημερία. Όπως αποκαλύπτουν τα στοιχεία της τελευταίας δεκαετίας που παρουσιάστηκαν, το Κόσοβο ακολουθεί μια εξαιρετικά αργή και σταθερή τροχιά προς τον εκδημοκρατισμό και σημειώνει πολύ μικρή πρόοδο στη διαδικασία εδραίωσης εκείνων των σχέσεων με τους πολίτες του που θα διέπονται από ευρεία, ισότιμη και αμοιβαία δεσμευτική διαβούλευση.

Η διεθνής κοινότητα εξακολουθεί να είναι παρούσα στην περιοχή. Το γεγονός αυτό από τη μια πλευρά θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως πίστωση χρόνου ώστε να καλλιεργηθεί και να εμπεδωθεί το κανονιστικό πλαίσιο και οι απαραίτητες δομές που βασίζονται στις αρχές της δημοκρατικής διακυβέρνησης ενός μοντέρνου κράτους, αλλά από την άλλη εγείρει και έντονη κριτική αναφορικά με τα όρια του Ο.Η.Ε. σε τόσο ιδιαίτερου χαρακτήρα αποστολές και εγχειρήματα που θέτουν σε αμφισβήτηση την ίδια την κρατική κυριαρχία. Αυτή η πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση οικοδόμησης κράτους που εξετάστηκε φανέρωσε το πέρασμα σε μια νέα εποχή για τα κράτη και τη διεθνή κοινότητα.

Ποια λοιπόν θα ήταν μια αντικειμενική αξιολόγηση της συμβολής του Ο.Η.Ε. στην διαδικασία οικοδόμησης κράτους στο Κόσοβο σήμερα;

Δεν χωρά αμφισβήτηση στο γεγονός πως η αποστολή στο Κόσοβο είναι εξόχως πρωτοποριακή και καινοτόμος. Η διεθνής διοίκηση εδαφών, εκτός συστήματος κηδεμονίας, είναι μια καινούρια πρακτική και για τον ίδιο τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών. Η περίπτωση του Κοσόβου ωστόσο παρουσιάζει μια διαφοροποίηση καθώς η διαδικασία οικοδόμησης κράτους συνδέεται με την καρδιά της διένεξης: χωρίς να αναφέρεται ως στόχος στην εντολή της διεθνούς διοίκησης, η ανεξαρτησία, η δημιουργία κρατικών θεσμών συνέβαλε καθοριστικά στην μονομερή ανακήρυξή της από το κοινοβούλιο του Κοσόβου το 2008. Συνεπώς η συνδρομή του Οργανισμού στις διαδικασίες οικοδόμησης κράτους πλήττει την κυριαρχία του κράτους από το οποίο προέρχεται το υπό διοίκηση έδαφος.

Τα ερωτήματα σχετικά με την νομιμοποίηση της εντολής της αποστολής UNMIK έχουν σχολαστικά ερευνηθεί και απαντηθεί στο μεγαλύτερο ποσοστό καταφατικά. Αυτό ωστόσο δεν απαντά εξίσου θετικά και στις ελλείψεις του σχεδιασμού της οι οποίες τιτλοφορήθηκαν ως ανεπάρκειες που θα κρίνουν ενδεχομένως το τελικό της αποτέλεσμα. Οι Αλβανοί του Κοσόβου στόχευαν στην ανεξαρτησία τους, τη στιγμή που η εντολή προέβλεπε σεβασμό της κυριαρχίας της (τότε) Γιουγκοσλαβίας και σεβασμό των Σέρβων που ζούσαν μεν στο Κόσοβο, επιθυμούσαν όμως να ανήκουν στην (σημερινή) Σερβία. Συνεπώς, με δεδομένη την στήριξη της Ρωσίας (και άλλων) στην Σερβία, η οποία αρνείται σθεναρά την αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσόβου, η ολοκλήρωση της αποστολής φαίνεται να μην μπορεί να προσδιοριστεί χρονικά προς το παρόν αλλά ούτε να εγγυηθεί την αίσια έκβασή της.

Ως προς το επίπεδο δημοκρατικής διακυβέρνησης, αδιαμφισβήτητα επιχειρήθηκε η ενίσχυση της συμμετοχικότητας, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου στο πλαίσιο της εντολής της διεθνούς διοίκησης. Ωστόσο, από τα ευρήματα της έκθεσης της Freedom House, το Κόσοβο, ανεξάρτητα από το ζήτημα της πολιτειακής του υπόστασης, έχει μεγάλο δρόμο να διανύσει στην υλοποίηση των προνοιών του φιλελεύθερου πλαισίου διακυβέρνησης που φαίνεται ότι του έχει επιβληθεί εκ των άνω και στην εμπέδωση των σχετικών προτύπων διακυβέρνησης και συμπεριφοράς. Το στοίχημα που έχει τελικά να κερδίσει το Κόσοβο (α) σε επίπεδο πολιτικό και οικονομικό (ορθή λειτουργία του πολιτικού συστήματος, καταπολέμηση της διαφθοράς κοκ) που σχετίζεται με την ευημερία του πληθυσμού του, (β) σε

επίπεδο κοινωνικό (σε ό,τι αφορά στην άμβλυση των ανισοτήτων που προέρχονται από εθνοτικούς διαχωρισμούς) που σχετίζεται με την ασφάλεια, και (γ) σε επίπεδο διμερές και πολυμερές (σχέσεις με την Σερβία ή την ΕΕ) σχετίζεται με την καλή λειτουργία της δημοκρατίας στο έδαφός του.

Βιβλία

Ελληνικά

- **Δίπλα Χαριτίνη** [επιμέλεια] (2018) «*Τα Ηνωμένα Έθνη και οι νέες προκλήσεις στο διεθνές στερέωμα. Διεθνής Ειρήνη και Ασφάλεια, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη*» [Επιμέλεια] Εκδ. Σάκκουλας Α.Ε.
- **Δίπλα Χαριτίνη - Εμμανουέλα Δούση** [επιμέλεια] (2007) «*Εξήντα χρόνια από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών*». Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα
- **Δούση Εμμανουέλλα (2008)** «*Ο.Η.Ε. Διεθνής ευθύνη και ειρηνευτικές επιχειρήσεις*» Αθήνα Εκδόσεις Σάκκουλα.
- **Λέκκας Ε. Παντελής** (2012) «*Αφαίρεση και Εμπειρία*» Επιστημονικές Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ, Αθήνα
- **Λέκκας Ε. Παντελής** (2011) «*Το παιχνίδι με το χρόνο. Εθνικισμός και νεοτερικότητα*» Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- **Λέκκας Ε. Παντελής** (2006) «*Η Εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*» γ' έκδοση, Εκδόσεις Κατάρτι, Αθήνα.
- **Πεσμαζόγλου Στέφανος.** (2000) «*Κόσσοβο: Διπλή Ύβρις. Επιτήρηση και τιμωρία.*» Αθήνα εκδόσεις Πατάκη.
- **Τίλλυ Τσαρλς.** (2007) «*Δημοκρατία*». [Εισαγωγή – επιμέλεια: Παντελής Λέκκας] Εκδ. Gutenberg.
- **Theda Skocpol** «*Ιστορική Κοινωνιολογία. Όραμα και μέθοδος*» Επιστημονική Επιμέλεια: Παντελής Ε. Λέκκας Εκδόσεις Κατάρτι, Αθήνα.

Ξενόγλωσσα

- **Albright Madeleine,** (2003) «*Madam Secretary: A Memoir*» (New York: Miramax Books).
- **Bieber Florian, Daskalovski Z.** (2005) «*Understanding the war in Kosovo*». London. Frank Cass Publishers.
- **Boutros Boutros Ghali** (1996) «*An Agenda for Democratization*» United Nations Publications, New York Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/fr/events/democracyday/assets/pdf/An_agenda_for_democratization.pdf Τελευταία αναζήτηση 07/06/2019
- **Carsten Stahn.** (2008) «*The Law and Practice of International Territorial Administration. Versailles to Iraq and Beyond*». Cambridge University Press.

- **Donais, Timothy.,** (2005). *“The Political Economy of Peacebuilding in Post-Dayton Bosnia”*, London and N. York: Routledge Taylor and Francis Group
- **Heywood Andrew** (2013) *“Politics”* Fourth edition Palgrave Macmillan UK.
- **Jacob Daniel** (2014) *“Justice and Foreign Rule. On International Transitional Administration”* Palgrave Macmillan UK.
- **Judah Tim** (2008) *“Kosovo. What everyone needs to know.”* Oxford University Press
- **Lederach John Paul** (1999) *“Building Peace: sustainable reconciliation in divided societies”* United States Institute of Peace, Washington, D.C.
- **Mingst A. Karen & Karns P. Margaret** (2012) *“The United Nations in the 21st Century”* Westview Press, USA
- **Perritt Henry** (2010) *“The Road to Independence for Kosovo. A Chronicle of the Ahtisaari Plan”*. New York, Cambridge University Press
- **Sisk D. Timothy** (2013) *“Statebuilding. Consolidating Peace after Civil War”* Polity Press Cambridge UK
- **The Independent International Commission on Kosovo.** (2000). *“The Kosovo Report. Conflict – International Response – Lessons Learned”*. Oxford University Press.
- **Vickers Miranda** (1998) *“Between Serb and Albanian. A History of Kosovo”*. New York Columbia University Press

Αναφορές – Reports

- Freedom House. (2004). Reports. **Nations in Transit. Kosovo.** Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2004/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 26/06/2019
- Report of the Special Envoy of the Secretary General on **Kosovo’s future status.** UN Doc. S/2007/168 of 26/3/2007.
- Security Council Report (2012) November **2012 Monthly Forecast** Διαθέσιμο στο : http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2012-11/kosovo_1.php Τελευταία αναζήτηση 25/06/2019 και στο Security Council Report (2012) August 2012 Monthly Forecast
- Security Council Report (2019) **“June 2019 Monthly Forecast. Europe. Kosovo”** Διαθέσιμο στο: <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2019-06/kosovo-3.php> Τελευταία αναζήτηση 5/7/2019

- United Nations Security Council. (2019) “**United Nations Interim Administration Mission in Kosovo.**” Report of the Secretary – General. Διαθέσιμο στο: <https://www.un.org/securitycouncil/content/reports-submitted-transmitted-secretary-general-security-council-2019> Τελευταία αναζήτηση 5/7/2019
- United Nations. Report of the Secretary General (1992) “**An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping**” Διαθέσιμο στο : <https://digitallibrary.un.org/record/144858> Τελευταία αναζήτηση : 1/6/2019

Άρθρα

- **Μενούτης Άγης** (2017) «**Κόσοβο: Εκλογική νίκη για τον «Συνασπισμό του πολέμου»**» Διαθέσιμο στο : <http://www.ert.gr/eidiseis/diethni/evropi/kosovo-eklogiki-niki-gia-ton-synaspismo-tou-polemou/> Τελευταία αναζήτηση 03/06/2019
- **Καλλιμιτζής Αρης** (2017) «**Ενίσχυση των ακραίων δυνάμεων στο Κόσοβο.**» Deutsche Welle Διαθέσιμο στο: <http://p.dw.com/p/2eVML> Τελευταία αναζήτηση: 28/06/2019
- **Κουγιάννου Αγγελική** (2014) «**Οδοιπορικό της Huffpost Greece : Μύθοι και αλήθειες για το Κόσοβο. Ή όσα δεν γνωρίζετε**» Διαθέσιμο στο : https://www.huffingtonpost.gr/2014/12/14/odoiporiko-kosovo-muthoi_n_6320622.html Τελευταία αναζήτηση : 26/08/2019
- **Μποζανίνου Τάνια** (2017) «**Κόσοβο: Το κόστος της μη αναγνώρισης**» TA NEA Online. Διαθέσιμο στο : <https://www.tanea.gr/2017/11/18/world/kosobo-to-kostos-tis-mi-anagnwrisis/> Τελευταία αναζήτηση 26/08/2019
- **Bancroft Ian** (2009) “**Serbia’s anniversary is a timely reminder**” The guardian Διαθέσιμο στο : <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/mar/24/serbia-kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 04/06/2019
- **Dahl A. Robert** (1996) “**Equality versus Inequality**” PS: Political Science and Politics, Vol. 29, No 4 Διαθέσιμο στο : https://www.jstor.org/stable/420786?seq=1#page_scan_tab_contents Τελευταία αναζήτηση : 07/06/2019
- **Die Morina** Balkan Insight. (2016) “**Kosovo Probes Ruling Party MP Grabovci over Wiretaps**” Διαθέσιμο στο : <https://balkaninsight.com/2016/08/26/prosecution-started-investigation-on-grabovci-s-wiretapped-conversations-08-26-2016/> Τελευταία αναζήτηση: 2/7/2019
- **Ikenberry John** (2018) “**The end of liberal international order**” *International Affairs*, Volume 94, Issue 1, 1 January 2018, Pages 7–23, Διαθέσιμο στο : <https://academic.oup.com/ia/article/94/1/7/4762691> Τελευταία αναζήτηση: 5/3/2019

- **Paris Roland** (1997) “*Peacebuilding and the Limits of Liberal Internationalism*” (σελ. 56) International Security, Vol. 22, No. 2. Διαθέσιμο στο : https://www.jstor.org/stable/2539367?seq=1#page_scan_tab_contents Τελευταία αναζήτηση: 07/06/2019
- **United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)**, “*Refugees. Kosovo: One last chance*”, vol. 3, no. 116, 1999

Αποφάσεις – Φηφίσματα- Γνώμες

- European Commission for Democracy Through Law. (2004) “**Opinion on Human Rights in Kosovo: Possible Establishment of Review Mechanisms**”, Opinion No. 280/2004
- United Nations General Assembly Resolutions A/RES 46/137 (17 December 1991) “**Enhancing the effectiveness of the principle of periodic and genuine elections**” Διαθέσιμο στο : <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1991/197.pdf> και <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1991/> Τελευταία αναζήτηση : 07/06/2019

Ιστοσελίδες

- **BBC Two**. (1996). “*The Death of Yugoslavia 1990’s. BBC Complete Documentary*” Διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=vDADy9b2IBM> Τελευταία αναζήτηση: 03/06/2019
- **Freedom House**. Nations in Transit 2018. “*Kosovo*” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019
- **Freedom House**. “*Nations in Transit Methodology*” Διαθέσιμο στο: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit-methodology> Τελευταία αναζήτηση 25/06/2019.
- **Freedom House** (2018) “*Nations in Transit 2018. Kosovo Country Profile*” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 26/06/2019
- **OSCE Kosovo Verification Mission (closed)** Διαθέσιμο στο: <http://www.osce.org/kvm-closed> Τελευταία αναζήτηση 03/06/2019
- **Sputnik Ελλάδα** (2019). «*Στις 15 οι χώρες που ανακαλούν την αναγνώριση του Κοσόβου*» Διαθέσιμο στο : <https://sputniknews.gr/kosmos/201908164267385-xwres-anakaloyh-anaghrwsh-kosonoy/> Τελευταία αναζήτηση 26/08/2019

- **UNMIK.** “Former UNMIK SRSGS” Διαθέσιμο στο: <https://unmik.unmissions.org/former-unmik-srsgs> Τελευταία αναζήτηση 25/06/2019
- **USAID** From the American People. “Promoting accountability and Transparency” Διαθέσιμο στο: <https://www.usaid.gov/what-we-do/democracy-human-rights-and-governance/promoting-accountability-transparency> Τελευταία αναζήτηση : 2/7/2019

Strategic Peacebuilding Paths

John Paul Lederach and Katie Mansfield, Kroc Institute for International Peace Studies

Διεθνής αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου

Στο τέλος του Ιουλίου, ο αριθμός των κρατών που έχουν αποσύρει την απόφαση αναγνώρισης της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου, έφτασε στα 14*. Έτσι, το ποσοστό των κρατών - μελών του ΟΗΕ που θεωρούν το Κοσσυφοπέδιο μέρος της Σερβίας πλησιάζει στο ήμισυ.

Αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου από κράτη - μέλη του ΟΗΕ

* Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Βελιγραδίου

** Προκειμένου να γίνει δεκτό το Κοσσυφοπέδιο στον ΟΗΕ, τουλάχιστον ως παρατηρητής, πρέπει να λάβει τα 2/3 των ψήφων των μελών του οργανισμού. Ο υπουργός Εξωτερικών της Σερβίας, Ίβιτσα Ντάτσιτς, ανακοίνωσε ότι μέχρι το καλοκαίρι ακόμα μερικές χώρες θα έχουν αποσύρει την απόφαση αναγνώρισης του Κοσσυφοπεδίου.

Αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου στον κόσμο

- Κράτη - μέλη του ΟΗΕ που αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου
- Κράτη - μέλη του ΟΗΕ που δεν αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου
- Χώρες που έχουν αποσύρει την αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου

Αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου από κράτη - μέλη της ΕΕ και του ΝΑΤΟ

Πηγές: mfa.gov.rs, Open Sources

Συντάκτης: Αναστασία Γαλιάνου, Μαθητή Νικολέτα Μπέττου, Σχεδιαστής: Ντίμητρα Γιαννακούφ, Διαμορφωτής: Αλέξανδρος Βαροτόν, Καλλιτεχνικός Διαμορφωτής: Νησίδες Ζολομπέρη

Αναφέρεται στο τέλος Ιουλίου 2019. Διαθέσιμο στο :

<https://sputniknews.gr/kosmos/201908154252833-kosovo-kossufopedio-anagnorisi-nato-ee/>

Τα αποτελέσματα της κοινωνικής έρευνας της Freedom House **(πίνακες – σχόλια)**

Το παράρτημα αυτό περιλαμβάνει τους αναλυτικούς πίνακες με τις βαθμολογίες της τελευταίας δεκαετίας καθώς και τον συγκεντρωτικό πίνακα όλων των κατηγοριών με τον γενικό μέσο όρο. Περιλαμβάνονται επίσης περισσότερες λεπτομέρειες που τεκμηριώνουν την βαθμολογία και την κατάταξη ανά κατηγορία.

- Εκλογική διαδικασία

Όπως προαναφέρθηκε η εκλογική διαδικασία σύμφωνα με το ερμηνευτικό σχήμα του Τίτλου αποτυπώνει την ευρεία, ισότιμη και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση. Η εκλογική διαδικασία στο Κόσοβο ακολουθεί μια μάλλον στάσιμη πορεία την τελευταία δεκαετία και διαγράφει μια θετική τάση ανάμεσα στα έτη 2017 και 2018:

Εκλογική Διαδικασία									
Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
4.50	4.25	4.50	5.00	5.00	4.75	4.75	4.75	4.75	4.50
ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής προόδου ενώ το 7 το χαμηλότερο.									

Συγκεκριμένα στη χώρα διεξήχθησαν δύο εκλογικές διαδικασίες το 2017 υπό την εποπτεία της Ε.Ε., στο πλαίσιο της συμφωνίας μεταξύ Κοσόβου και Ε.Ε.. Κοινοβουλευτικές εκλογές τον Ιούνιο και εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης τον Οκτώβριο. Η βελτίωση στη βαθμολογία μεταξύ 2017 και 2018 αποδίδεται στην επιτυχή διεξαγωγή των δύο διαδικασιών μέσα σε ένα έτος. Ωστόσο το γεγονός ότι η εκλογική νομοθεσία δεν έχει βελτιωθεί σύμφωνα με τις συστάσεις της Ε.Ε. από το 2014 δεν επιτρέπουν καλύτερη αξιολόγηση. Οι ανακριβείς εκλογικοί κατάλογοι στους οποίους παραμένουν εγγεγραμμένοι αποθανόντες, και στους οποίους δυσκολεύτηκαν

να εγγραφούν έγκαιρα εκτοπισμένοι πολίτες κυρίως Σέρβοι αλλά και Αλβανοί αφήνουν περιθώρια και υπόνοιες εκλογικής απάτης⁹⁸.

- **Κοινωνία των Πολιτών**

Η κοινωνία των πολιτών είναι εκείνη η κατηγορία που, υπό το πρίσμα της θεωρίας του Τίλλυ, φανερώνει τις σχέσεις ανάμεσα στον δημόσιο βίο και τα διαπροσωπικά δίκτυα εμπιστοσύνης. Σύμφωνα με τα ευρήματα της Freedom House, η κοινωνία των πολιτών συνέχισε τις προσπάθειές της να χτίσει μια σχέση με την κυβέρνηση που θα διέπεται από ευρεία, ισότιμη, ασφαλή και αμοιβαίως δεσμευτική διαβούλευση, πετυχαίνοντας να διατηρήσει την ίδια βαθμολογία (3,75) την τελευταία πενταετία:

Αποτέλεσμα Αξιολόγησης Κοινωνίας των Πολιτών									
Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
4.00	3.75	3.75	3.75	4.00	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75
ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής προόδου ενώ το 7 το χαμηλότερο.									

Διάφορες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών όπως η “Civikos” και η “Kosovar Civil Society Foundation” φάνηκαν ιδιαίτερα ενεργητικές και δραστήριες σε πολλά πεδία κοινωνικού ενδιαφέροντος, όπως αυτό της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, της δημόσιας διοικητικής μεταρρύθμισης και της λειτουργικής αναθεώρησης του κράτους δικαίου, υποστηρίζοντας τον δημόσιο διάλογο με τη λειτουργία της ηλεκτρονικής “online” πλατφόρμας της “Konsultimet” που ξεκίνησε η κυβέρνηση μαζί με την Ε.Ε.. Πλέον αυτού, κατά τη διάρκεια του πολιτικού αδιεξόδου Μαΐου – Σεπτεμβρίου, η κοινωνία των πολιτών σε συνεργασία με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ανέλαβε την πρωτοβουλία της διοργάνωσης πολλών δημόσιων συζητήσεων αναφορικά με την πολιτική κατάσταση και τις προτεραιότητες της νέας κυβέρνησης. Το επίπεδο ωστόσο του δημόσιου διαλόγου δεν κρίνεται ικανοποιητικό αφού πολλά υπουργεία δεν κάνουν ακόμα χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας και δεν δημοσιεύουν έγγραφα ώστε να δημιουργήσουν συνθήκες διαφάνειας και ευκαιρίες διαβούλευσης με τους

⁹⁸ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

πολίτες. Επιπλέον, η προσπάθεια της κυβέρνησης να ρυθμίσει με νόμο τη χρηματοδότηση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, που εξαρτάται εν πολλοίς από διεθνή κονδύλια, δεν αποτελεί παρά ένα μικρό βήμα στην κατεύθυνση της ανεξαρτησίας και βιωσιμότητάς τους⁹⁹.

- **Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης**

Η δημοκρατική λειτουργία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, φανερώνει επίσης το επίπεδο της σχέσης ανάμεσα στο δημόσιο βίο την κατηγορική ανισότητα και τα διαπροσωπικά δίκτυα εμπιστοσύνης. Η ελευθερία και ο πλουραλισμός των ΜΜΕ στο Κόσοβο υποστηρίζεται από το φορμαλιστικό κριτήριο της θεσμικής τους προστασίας από το Σύνταγμα και τους σχετικούς νόμους. Εντούτοις η πλημμυρική εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν επιτρέπει την τελική τους βαθμολογία σε επίπεδο πάνω του 5.00 για το 2017 και το 2018.

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης									
Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
5.50	5.50	5.75	5.75	5.75	5.75	5.50	5.25	5.00	5.00
ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής προόδου ενώ το 7 το χαμηλότερο.									

Το πεδίο των ΜΜΕ στο Κόσοβο θεωρείται υπερκορεσμένο με πληθώρα εφημερίδων, τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών, ηλεκτρονικών διαδικτυακών μέσων ορισμένοι εκ των οποίων εκπέμπουν πέραν της Αλβανικής και στη Σέρβικη, στην Τουρκική γλώσσα και σε γλώσσες των μειονοτήτων. Αυτή η πολυσχιδής εικόνα ωστόσο δεν εγγυάται και το απαραίτητο επίπεδο επαγγελματισμού και ανεξαρτησίας των ΜΜΕ αφού πολύ συχνά μεταδίδουν πληροφορίες που δεν έχουν διασταυρωθεί επαρκώς. Πέραν αυτού, πολλές προσπάθειες μεταρρύθμισης του δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού δικτύου απέτυχαν εξαιτίας του μοντέλου χρηματοδότησης που ακολουθείται - κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό - που το αφήνει ευάλωτο στην πολιτική επιρροή των κυβερνητικών θεσμών. Τέλος, οι συνεχιζόμενες και

⁹⁹ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

αυξημένες σε σχέση με το 2016, επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων πλήττουν την ελευθερία και ανεξαρτησία της λειτουργίας των ΜΜΕ¹⁰⁰.

- Δικαιοσύνη

Ένας άλλος κρίσιμος χώρος για την ομαλή και δημοκρατική λειτουργία ενός κράτους και την μείωση των κατηγορικών ανισοτήτων είναι αυτός της δικαιοσύνης. Τα ευρήματα των ερευνών της Freedom House και γι αυτόν τον χώρο είναι αποκαλυπτικά και ενισχύουν την γενική τάση στασιμότητας του Κοσόβου σε ένα επίπεδο που την κρατά μακριά από την τροχιά του εκδημοκρατισμού:

Ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης και πλαίσιο λειτουργίας									
Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
5.75	5.75	5.75	5.50	5.50	5.50	5.75	5.75	5.50	5.50
ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής πρόοδου ενώ το 7 το χαμηλότερο.									

Οι βαθμολογίες αυτές – μεταξύ του 5.75 και του 5.50 - δεν νομιμοποιούν το Κόσοβο να προσδιορίζεται ως δημοκρατικό επικαλούμενο μόνο το φορμαλιστικό κριτήριο της Συνταγματικής κατοχύρωσης της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Προς επίρρωση αυτών και οι προσπάθειες υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων του δικαστικού τομέα που είχαν φτωχά αποτελέσματα. Ο διορισμός 53 νέων δικαστών ύστερα από μια αμφισβητούμενη διαδικασία επιλογής, οι όροι της οποίας άλλαξαν ενόσω αυτή βρισκόταν σε εξέλιξη, δεν μπορεί παρά να πιστοποιήσει την χαμηλή δημοκρατική επίδοση. Επιπλέον η τροποποίηση του νόμου για την εκτέλεση των ποινικών αποφάσεων δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα αφού και το 2017 σημειώθηκε μεγάλη συσσώρευση υποθέσεων των δικαστηρίων, με τις εκκρεμείς υποθέσεις να φτάνουν τις 359.000¹⁰¹.

Η έναρξη λειτουργίας των Ειδικών Δικαστηρίων στη Χάγη, με στόχο την διερεύνηση και δίωξη πιθανών εγκλημάτων πολέμου που διαπράχθηκαν από το 1999 έως το 2011, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η μεγαλύτερη πρόοδος προς την ενίσχυση

¹⁰⁰ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

¹⁰¹ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

του κράτους δικαίου στο Κόσοβο, αν δεν λάμβαναν χώρα μια σειρά από παρεμβάσεις μελών του κοινοβουλίου υποστηριζόμενα από τον Πρόεδρο Θάτσι. Συγκεκριμένα, η πιθανότητα απαγγελίας κατηγοριών από το Δικαστήριο προκάλεσε έντονη ανησυχία σε ορισμένους κυβερνητικούς κύκλους με αποτέλεσμα μια ομάδα βουλευτών να υποβάλλει πρόταση κατάργησης του νόμου συστάσεως του, ενώ η κυβέρνηση προσφέρθηκε να παράσχει νομική προστασία και να καλύψει τις δαπάνες κάθε πολίτη που εμπλέκεται σε δικαστική διερεύνηση¹⁰².

Στις θετικές εξελίξεις στον τομέα της δικαιοσύνης και του κράτους δικαίου μπορούν να καταγραφούν μόνο η επίσημη λειτουργία του δικαστικού συστήματος στο Βόρειο Κόσοβο με τον ορισμό Σέρβων δικαστών ύστερα από συμφωνία μεταξύ του Προέδρου Θάτσι του Κοσόβου και του Προέδρου Βούτσιτς της Σερβίας, αλλά και η αναθεώρηση του Ποινικού Κώδικα και της Ποινικής Δικονομίας στη χώρα. Οι αλλαγές αυτές αναμένεται να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα όχι μόνο των δικαστηρίων αλλά και των υπηρεσιών πάταξης της διαφθοράς τα επίπεδα της οποίας βρίσκονται σταθερά σε ανησυχητικά υψηλό επίπεδο.

Τα δεδομένα που έχουν παρουσιαστεί ως τώρα δεν δημιουργούν προσδοκίες για καλύτερη εικόνα στη γενικότερη δημοκρατική διακυβέρνηση τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, που καθορίζει τις σχέσεις του κράτους με τους πολίτες του.

- **Δημοκρατική διακυβέρνηση σε εθνικό επίπεδο**

Δημοκρατική διακυβέρνηση σε εθνικό επίπεδο									
Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
5.25	5.50	5.75	5.75	5.75	5.50	5.50	5.50	5.50	5.50

ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής προόδου ενώ το 7 το χαμηλότερο. Η βαθμολογία για την εθνική δημοκρατική διακυβέρνηση κινείται σταθερά γύρω από στο 5 αποδεικνύοντας την στασιμότητα στην διαδικασία εκδημοκρατισμού την τελευταία δεκαετία. Πιο συγκεκριμένα οι πολιτικές εντάσεις που σημειώθηκαν το 2017 ευθύνονται για την χαμηλή επίδοση στο 5.50. Μια εύθραυστη κυβέρνηση με χαμηλή δημοτικότητα, ανίκανη να δράσει στα περισσότερα από τα εκκρεμή ζητήματα της χώρας αλλά και στις προεκλογικές της δεσμεύσεις, οδήγησαν στην κατάρρευσή της και την προκήρυξη νέων εκλογών. Η

¹⁰² Στο ίδιο

αδυναμία σχηματισμού νέας κυβέρνησης οδήγησε στην τρίμηνη ακυβερνησία του Κοσόβου η οποία εμπόδισε και την εξέλιξη σημαντικών εκκρεμοτήτων όπως η συνέχιση του διαλόγου με τη Σερβία, η χάραξη των συνόρων με το Μαυροβούνιο και η κύρωση της Συμφωνίας του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας με την Ε.Ε.. Η νέα κυβέρνηση του Ραμούς Χαραντινάι σχηματίστηκε με ισχνή πλειοψηφία η οποία έθετε σε κίνδυνο την ομαλή κοινοβουλευτική λειτουργία. Επρόκειτο για κυβέρνηση συνεργασίας μεταξύ των κομμάτων του κεντροδεξιού συνασπισμού που είχε ως αντιπολίτευση το ενισχυμένο ακραία εθνικιστικό κόμμα το οποίο υποστήριζε με σθένος την μείωση του ρόλου της διεθνούς κοινότητας στην περιοχή. Κατάφερε ωστόσο να προωθήσει ορισμένες από τις διεθνείς δεσμεύσεις του Κοσόβου απέναντι στην Ε.Ε. και το κοινοτικό κεκτημένο¹⁰³.

- **Τοπική δημοκρατική διακυβέρνηση**

Τοπική δημοκρατική διακυβέρνηση									
Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
5.25	5.00	5.00	4.75	4.75	4.75	4.75	4.50	4.50	4.50
ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής προόδου ενώ το 7 το χαμηλότερο.									

Στο τοπικό επίπεδο δημοκρατικής διακυβέρνησης η εικόνα στον πίνακα της Freedom House είναι βαθμολογικά καλύτερη συγκριτικά με εκείνη της εθνικής διακυβέρνησης και παραμένει σταθερά στο 4.50 από το 2016 έως το 2018. Στα θετικά χαρακτηριστικά πιστώνεται η Συνταγματική ρύθμιση που προβλέπει μια αποκεντρωμένη εδαφική οργάνωση στην οποία οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων τίθενται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στους πολίτες της. Η εύρυθμη λειτουργία των δήμων όμως βασίζεται όχι μόνο στις θεσμικές πρόνοιες αλλά και στις δημοσιονομικές δυνατότητες. Για το 2017 οι διαθέσιμοι δημοσιονομικοί πόροι μπορούσαν να καλύψουν μόνο το 20% των αναγκών των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης, ποσοστό που κατέστησε ουσιαστικά δυσλειτουργικούς τους δήμους. Η αναστολή του διαλόγου με την Σερβία, ανέστειλε και τη χρηματοδότηση από την Ε.Ε. μέσω του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας επιβαρύνοντας περισσότερο το κλίμα. Επιπλέον το κόμμα της αντιπολίτευσης πέραν του ότι σχημάτισε την πολυπληθέστερη ομάδα του κοινοβουλίου διακρίθηκε και στις δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου όπου κέρδισε τρεις δήμους, δύο από τους οποίους ανήκουν στις δύο μεγαλύτερες πόλεις

¹⁰³ Στο ίδιο.

του Κοσόβου, την Πρίστινα και την Πρίζρεν. Τα γεγονότα αυτά αποτελούν σαφείς ενδείξεις ενίσχυσης της κυβερνητικής κρίσης και δεν επιτρέπουν μεγάλη αισιοδοξία για το μέλλον της δημοκρατικής διακυβέρνησης στο Κόσοβο τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο¹⁰⁴.

- Διαφθορά

Οριζόντια παράμετρο των όλων των ανωτέρω καθοριστική για την κίνηση προς τον εκδημοκρατισμό ενός κράτους αποτελεί η καταπολέμηση της διαφθοράς με την οποία θα κλείσει η συνοπτική παρουσίαση των δεδομένων από την Freedom House. Σύμφωνα με την Έκθεση της οργάνωσης, οι βαθμολογίες κινούνται διαχρονικά κοντά στο 6.00, αποτυπώνουν την απαισιόδοξη πραγματικότητα των εμπειρικών δεδομένων.

Διαφθορά									
Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
5.75	5.75	5.75	5.75	6.00	6.00	6.00	6.00	5.75	5.75
ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής προόδου ενώ το 7 το χαμηλότερο.									

Η διαφθορά είναι ένα πρόβλημα που δεν είναι καινούργιο αλλά υφίσταται στην περιοχή του Κοσόβου από πριν την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του. Η στασιμότητα στην καταπολέμηση της διαφθοράς οφείλεται στην απροθυμία των Αρχών να πατάξουν το φαινόμενο σε επίπεδο υψηλών αξιωματούχων, προτιμώντας να εστιάζουν σε περιστατικά ήσσονος σημασίας. Αποτέλεσμα αυτού είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στο κράτος το οποίο θεωρούν διεφθαρμένο και απρόθυμο να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την κατάσταση. Ήδη από το 2013 όταν η ολομέλεια της Βουλής υιοθέτησε ένα σχέδιο δράσης κατά της διαφθοράς - το οποίο θα έπρεπε να υλοποιηθεί έως το 2017 - οι προσδοκίες αλλά και οι πιέσεις τόσο της κοινωνίας των πολιτών όσο και της Ε.Ε. ήταν εστιασμένες στην έλλειψη διαφάνειας και λογοδοσίας των πολιτικών κομμάτων. Ωστόσο ούτε η Βουλή, ούτε η Κεντρική Επιτροπή Εκλογών προχώρησαν στον ορισμό εξωτερικού οικονομικού ελεγκτή,

¹⁰⁴ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

γεγονός που οδήγησε την Επιτροπή Δημόσιας Οικονομικής Εποπτείας να απευθύνει έκκληση στον Πρόεδρο της Βουλής να εντείνει τους ελέγχους των προϋπολογισμών των κομμάτων τον Ιανουάριο του 2017. Η δημοσιότητα που έπαιρνε το ζήτημα οδήγησε αφενός ορισμένα κόμματα να δημοσιεύσουν τους προϋπολογισμούς τους, αφετέρου τη Βουλή να ορίσει μια εταιρεία να διεξάγει τον απαιτούμενο έλεγχο. Η υπόθεση δεν είχε αίσιο τέλος ούτε με αυτήν την δράση διότι η έκθεση που συντάχθηκε από την ανεξάρτητη εταιρία και παραδόθηκε στην Κεντρική Επιτροπή Εκλογών, δεν δημοσιεύτηκε ποτέ, για «τεχνικούς λόγους», ενώ οι επανειλημμένες πιέσεις από την κοινωνία των πολιτών για εντατικοποίηση των προσπαθειών αντιμετώπισης της διαφθοράς είχε ως αποτέλεσμα μια νέα πρωτοβουλία από το γραφείο του Πρωθυπουργού για μεταρρύθμιση στον τρόπο χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων¹⁰⁵.

Δεν είναι όμως η μοναδική περίπτωση πλημμελούς αντιμετώπισης διαφθοράς. Πολλά ερωτηματικά έχει αφήσει επίσης η διαχείριση της υπόθεσης κατάχρησης εξουσίας και συστηματικού ελέγχου των κρατικών δομών από τον κοινοβουλευτικό επικεφαλής του PDK Άντεμ Γκραμπόβσκι ο οποίος φέρεται να «χρησιμοποίησε την εξουσία και τα καθήκοντά του για να εξασφαλίσει πολιτική εξουσία και επιρροή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των θεσμικών οργάνων, των κυβερνητικών φορέων και δημοσίων επιχειρήσεων»¹⁰⁶. Επιπλέον η υπόθεση αθώωσης του γιου του Προέδρου Ιμπραήμ Ρούγκοβα για την παράνομη πώληση Schengen Visas Ιταλίας, για το χρονικό διάστημα από το 2012 έως το 2014, καθώς και η υπόθεση δωροδοκίας του επικεφαλής της Διεύθυνσης Οικονομικών Εγκλημάτων της Αστυνομίας του Κοσόβου Εμίν Μπεκίρι.

- **Γενική Αποτίμηση**

Συνοψίζοντας, η εξέταση των παραπάνω επτά κατηγοριών δίνει τον γενικό μέσο όρο που φανερώνει την πορεία εκδημοκρατισμού του Κοσόβου η οποία παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Αποτέλεσμα Αξιολόγησης Δημοκρατικής Τροχιάς

¹⁰⁵ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

¹⁰⁶ Die Morina. Balkan Insight. (2016) “Kosovo Probes Ruling Party MP Grabovci over Wiretaps” Διαθέσιμο στο : <https://balkaninsight.com/2016/08/26/prosecution-started-investigation-on-grabovci-s-wiretapped-conversations-08-26-2016/> Τελευταία αναζήτηση: 2/7/2019

Έτος									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
5,14	5,07	5,18	5,18	5,25	5,14	5,14	5,07	4,96	4,93
ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Η βαθμολογία βασίζεται σε μια κλίμακα από το 1 έως το 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο δημοκρατικής προόδου ενώ το 7 το χαμηλότερο.									

Από το 2009 έως το 2018 η βαθμολογία του Κοσόβου κυμαίνεται από το 5,14 έως το 4,93 με τη μέγιστη διαφορά να σημειώνεται μεταξύ των ετών 2013 και 2018, η οποία είναι τόσο μικρή (0,32) που μπορεί κάλλιστα να αποδοθεί στο όριο του στατιστικού λάθους. Η σταθερά χαμηλή κατάταξη φανερώνει την απόσταση που χωρίζει το Κόσοβο από τα άλλα δημοκρατικά κράτη και αυτό συνεπάγεται μια ανησυχητική στασιμότητα για τη χώρα που βρίσκεται ακόμη υπό καθεστώς της προσωρινής διοίκησης των Η.Ε..

Η εκτίμηση των αναλυτών της Freedom House δεν είναι ιδιαίτερα αισιόδοξη αναφορικά με το επίπεδο εκδημοκρατισμού της περιοχής στο άμεσο μέλλον. Οι εσωτερικές αντιθέσεις και ο αδύναμος κυβερνητικός συνασπισμός που εξαρτάται από τα κόμματα της μειοψηφίας δεν εγγυούνται την πρόοδο στον δημοκρατικό τρόπο διακυβέρνησης. Το γεγονός αυτό με τη σειρά του δεν προοιωνίζει την δυναμική ανταπόκριση στις υποχρεώσεις της χώρας απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αναφορικά με την επικύρωση της συμφωνίας οριοθέτησης με το Μαυροβούνιο, τη σύσταση της Ένωσης Σέρβικων Δήμων, την εκπλήρωση των τελικών κριτηρίων για την έκδοση θεωρήσεων (VISAS) και τον διάλογο με τη Σερβία¹⁰⁷.

¹⁰⁷ Freedom House. Nations in Transit 2018. “Kosovo” Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία αναζήτηση : 25/06/2019

Kosovo

Country Profile

Regime Classification: Transitional Government or Hybrid Regime

Nations in Transit Score

Democracy Score 4.93/7

(1=Most Democratic, 7=Least Democratic)

Score Evolution: ↗

Quick Facts Capital: Pristina Population: 1.816 million GNI/capita, PPP: \$10,200

Freedom in the World Status: Partly Free Press Freedom Status: Partly Free

Nations In Transit Edition	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
National Democratic Governance	5.25	5.50	5.75	5.75	5.75	5.50	5.50	5.50	5.50	5.50
Electoral Process	4.50	4.25	4.50	5.00	5.00	4.75	4.75	4.75	4.75	4.50
Civil Society	4.00	3.75	3.75	3.75	4.00	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75
Independent Media	5.50	5.50	5.75	5.75	5.75	5.75	5.50	5.25	5.00	5.00
Local Democratic Governance	5.25	5.00	5.00	4.75	4.75	4.75	4.75	4.50	4.50	4.50
Judicial Framework and Independence	5.75	5.75	5.75	5.50	5.50	5.50	5.75	5.75	5.50	5.50
Corruption	5.75	5.75	5.75	5.75	6.00	6.00	6.00	6.00	5.75	5.75
Democracy Score	5.14	5.07	5.18	5.18	5.25	5.14	5.14	5.07	4.96	4.93

Διαθέσιμο στο : Freedom House (2018) "*Nations in Transit 2018. Kosovo Country Profile*"

Διαθέσιμο στο : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/kosovo> Τελευταία

αναζήτηση : 26/06/2019